

2.500.000

ifade

2003 : 11 / 12 **4**

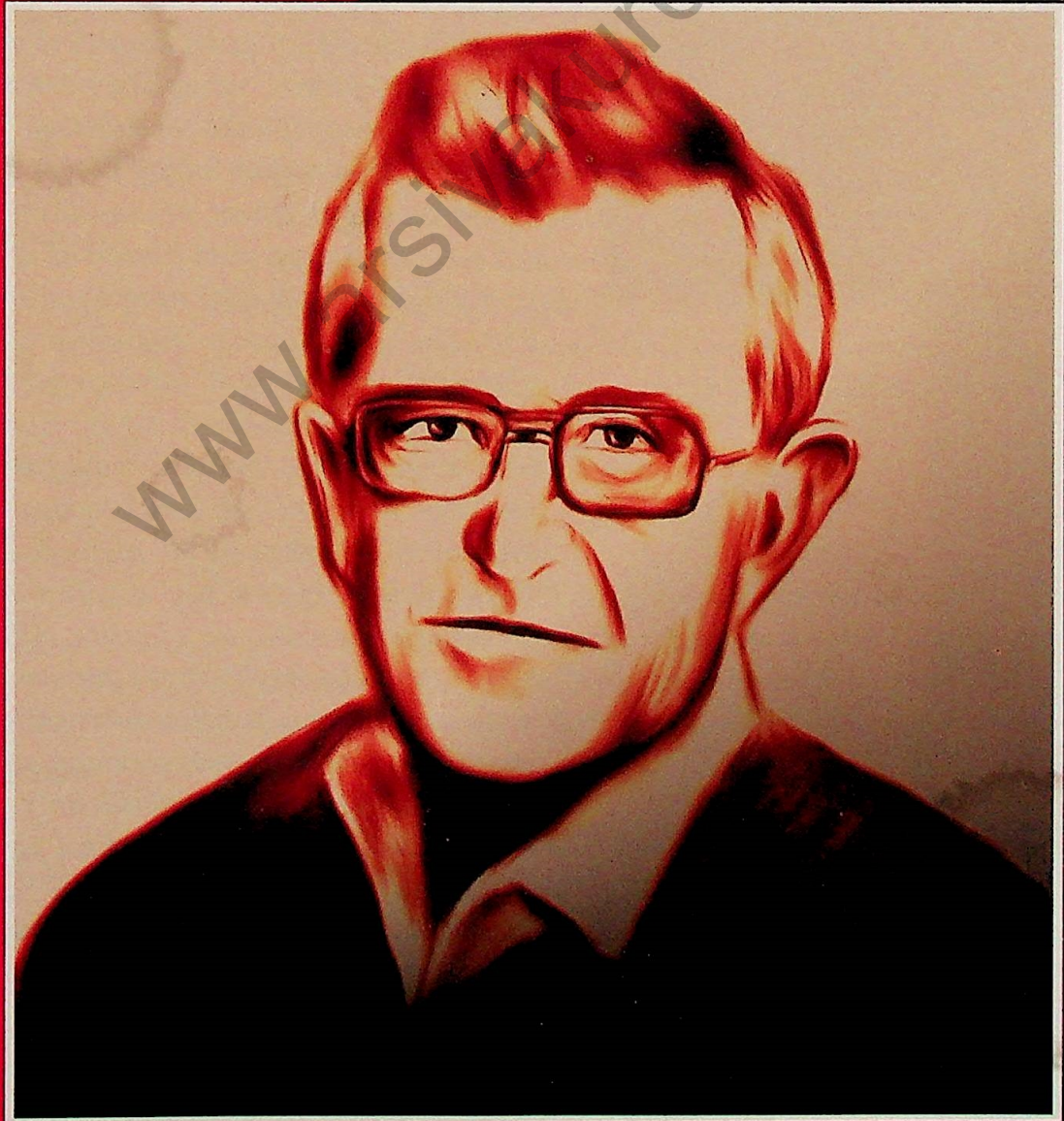
Noam Chomsky

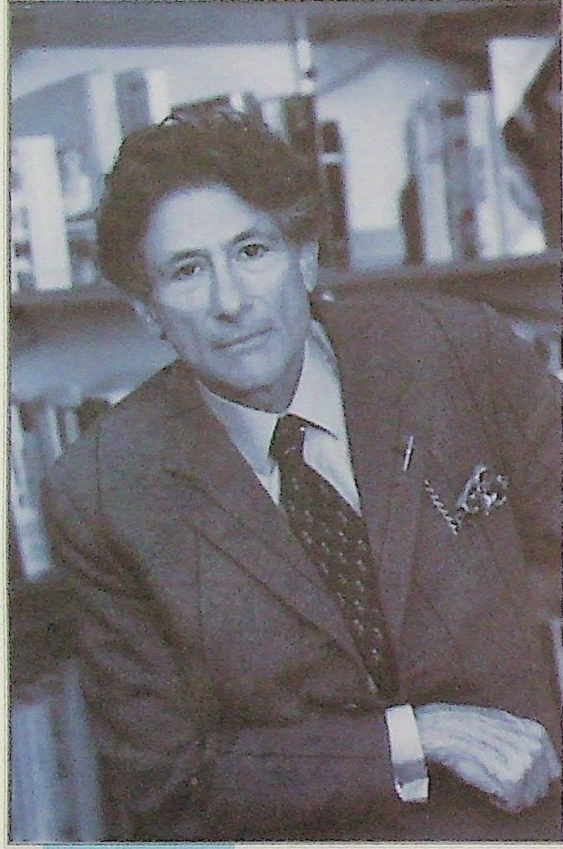
ile röportaj

Kırılma Döneminde
'Kürt Sorunu' nun
Teşekkülü; 1844-1914

Modern Bireyin
Ayinesi İşi midir ?

İsmet Özel' de
Modernlik Algısı

Bugün hiç kimse katışıksız olarak tek 'şey' değildir. Hintli, Müslüman, Amerikalı gibi etiketler yalnızca birer başlangıç noktasıdır; ardından, bir an için bile olsa, somut deneyimin gelmesiyle, çabucak arkada kalırlar. Emperyalizm, kültürlerin ve kimliklerin küresel düzeyde oluşturduğu karışımı perçinlemiştir. Ancak, emperyalizmin en kötü ve en çelişkili armağanı, insanların yalnızca, başlıca ve dışlayıcı bir biçimde, beyaz, karaderili, batılı ya da doğulu olduklarına inanmalarına olanak sağlamasıdır. Oysa insanlar, tıpkı kendi tarihlerini yaptıkları gibi, kültürlerini ve etnik kimliklerini de kendileri yapıyor. Eski geleneklerin, süregelen yerleşim yerlerinin, ulusal dillerin ve kültürel coğrafyaların ısrarlı sürekliliğini kimse yadsıyamaz; ancak insan yaşamından başka bir şey yokmuşçasına tüm bunların ayrılmasında ve ayrık olduğu noktasında ayak diremek için, korku ve önyargı dışında hiçbir neden görünmüyor. Varlığın sürmesi gerçekte şeyler arasındaki bağlantılarla ilgili; Eliot'un sözleriyle, gerçeklik 'bahçede yaşayan diğer yankılar'dan yoksun bırakılamaz. Somut duygudaş ve çok sesli bir biçimde başkalarını düşünmek, yalnızca 'biz' düşünmekten daha verimlidir (ve daha da güçtür). Ancak, bu aynı zamanda, başkalarını yönetmeye kalmamak, başkalarını sınıflandırmaya ya da hiyerarşilere dizmeye çalışmamak ve her şeyden önce, 'bizim' kültürümüzün ya da ülkemizin en büyük olduğunu (ya da aynı bağlamda, en büyük olmadığını) yineleyip durmamak anlamına geliyor. Aydın için, bun-suz da yeterince değer vardır.

İmtiyaz Sahibi
Mehmet Canlı

Yayın Yönetmeni
Adnan Bayar

Editör
Sabahattin A.
Deniz Aydın

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Nesip Yıldırım

Yayın Kurulu
Aylin Çelik
Ishak Arca
M. Maşuk Kurt
Şeyda Arslanış
Recep Kandemir

Grafik Tasarım
&
Mizanpaj
&
Kapak
Deniz Aydın

Baskı
Barış Matbaası

İdare Yeri
Hatboyu Caddesi
Doğu Yapı Kooperatifi
A4 / Blok Altı
No : 8
Bağlar / Diyarbakır

e-mail :
ifadedergisi@yahoo.com

- Dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
- Dergiye gönderilen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da iade edilmez.

Merhaba,
Dördüncü sayı ile karşınızdayız. Gerçi uzun bir ara oldu ama inanın değdi.

Yerel bir dergi olarak, tekrardan kaçınma ve bölgeyi merkeze alan bir tartışma platformu olma amacı taşıyoruz.

A.Einstein '*karşılaşılan önemli yaşam sorunları, o sorunları ortaya çıkaran düşünce düzeyinde çözülemez*' demiştir.

Toplumsal sorunların tartışılması çoğu zaman o sorunların daha da derinleşmesine ve meşruluk kazanmasına neden olmaktadır. Özellikle bölgede yaşadığımız sorunlar için bunu rahatlıkla söylemek mümkün. Anlaşılmazlık, çözümsüzlük ve itibarsızlık kavramları üzerinden süre giden tartışma, çoğu mefhumun göz ardı edilmesine, itibardan düşmesine sebep olmuştur.

Bir konunun nasıl, ne zaman ve hangi şekilde tartışmaya açıldığı, konunun akıbeti açısından hayati değer taşır. Öyleyse sorunların tartışılması için öncelikle farklı olanakların zorlanması, farklı bakış açılarının hesaba katılması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle '*Kürt Sorunu*'nu sosyolojik/tarihsel bir temele oturtabilmek için '*Kırılma Döneminde Kürt Sorununun Teşekkülü*' çalışmasına başladık. Bu çalışma önümüzdeki sayılarda da devam edecek.

Geçen sayımızda '*bir baktınız önümüzdeki sayı filozof Noam Chomsky ile yapacağımız bir söyleşi ile beraber olduk*' diye not düşmüştük. Uzun uğraşlardan sonra röportajı internet üzerinden gerçekleştirdik. Filozofa, bize karşı sergilediği istisnai tavrından ötürü teşekkür etmek istiyoruz.

Röportajın bazı kısımlarını -inisiyatifimizi kullanarak ve kendilerini de bu konuda bilgilendirerek - 'sansür'lemek zorunda kaldık. Zira Filozofun bir de bizim yüzümüzden tekrar Türkiye'ye gelmesini istemeydik!

Tekrar buluşmak üzere...

- 3 Mehmet Kurt İçine Kusan Mızrak
- 4 Fatma Karaca Modern Bireyin Ayinesi İşi midir ?
- 6 Röportaj Noam Chomsky...
- 17 Kemal Varol Bıçağa Adanan Çocuk
- 18 Adnan Bayar İsmet Özel' de Modernlik Algısı
- 25 Nazan Ağalday Ölü Bir Genç Kız Hikayesi / Yağmur
- 26 Mehmet Kurt Hüznün Saçlarında İkinci
- 27 Arif Vehmi Köylü Yoksa Siz Hala Annenizin Düşlerini mi Kullanıyorsunuz ?
- 28 Adnan Bayar Kırılma Döneminde 'Kürt Sorunu' nun Teşekkürü; 1844-1914
- 38 Helin Akbil Sıdıka'nın Sosyolojisi !
- 41 Mehmet Kahya Unutulmuş Bir Aşk Hikayesi
- 42 Kitaplık Devlet Söyleminde Kürt Sorunu / Atlas
- 44 İş, Güç Sahibi Olma Deniz Aydın
- 46 Aylin Çelik Düş Masalı
- 47 Günce-i Abdülali'den 27 / Eylül / 2003 / Cumartesi

İçine Kusan Mızrak

Adnan'a

babamın gözlerindeki son muska yitirdi efsûnunu
saçını savuran askıdan zaman biçildi
yokuşa yamandı akrep kemirgen tırnağıyla
içine kus yalnızlığımı yazılan mızrak
onsuzdan sendelenen ırmak da boğuldu

gömleğim yok tabutuna sürülsün
seccadenin susmak eşiğine gömsem de gölgemi
heybenin kulaklarında yetim kekemeyim
ah! Hangi taşa yontsam hüznümü

bozkır sakallarından kuşlar mı göçtü
sonbahar mı öptü koynundaki külün kalesini
çocuklar mı kaydı parmaklarından dağın matemine
neden?
nice beni çukurdan fışkın doğurdun dilin zehrine

gelse her kefen ya sen
tandırın göğünde yüzen leyleğin koruyla gelsin
bilmem, bilmedim, bilemem
içim sancısını keser mi yasın

Mehmet KURT

FATMA
KARACA

Ziya Paşa'nın çok bilinen sözüdür. *'Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz.'* Buna göre insanlar yapıp ettikleri ile değerlendirilirler. Bana kalırsa kişinin teorisi ile pratiği arasında bu denli bir ilişkiyi değerlendirebilmek için daha öncelikli durumlar lazım. Çünkü böyle bir ölçüt geliştirebilmemiz için insanların, kendi eylemlerini, varoluşlarını üzerine bina ettikleri 'değerler' skalasının bir sonucu olarak ortaya koymaları gerekecektir. Yani kişinin pratiğini onun 'ayinesi' kılabilmemiz için; kişinin eylemleri ile varoluşu arasında bir paralelliğin olması gerekmektedir.

Bir başka açıdan ifade etmek gerekirse kaç insan acaba kendi eylemleri ile varoluşunu birleştirerek, eylemlerini varoluşunun bir gereği olarak yapmaktadır? Bana kalırsa bu hayati bir meseledir. Hatta o kadar ki bence modern insanın başat problemlerinden birisidir. Çağdaş düşünce akımları, özellikle modern düşünce, bir şekilde insanın zihinsel ve fiziksel aktiviteleri arasına bir mesafe koyarak kendine bir yaşam alanı açmıştır. Bir başka deyişle modernizm, aslında bu açıdan bakıldığında insanın eylemleri ile varoluşu arasındaki mesafeyi derinleştirdikçe yaşama şansına kavuşmaktadır. Onun için modern bireyden 'anamlı' davranışlar beklemek uzun süreden beridir 'anlamsız' bir meşguliyet kabul edilmektedir.

Bir şeyi niçin yaptığımız, kendimizi 'ne' hissettiğimiz ile doğru alakalı olmalı. Modern düşünce sistemleri 'insan'ı sadece 'birey'e indirgedi ve haliyle onu ontolojik bağlamından kopardı. İşte bu ontolojik bağımsızlık insan için her eylemin 'hoş' karşılandığı, her eylemi 'hoş' karşılamının meziyet kabul edildiği bir zihniyete tebeddül etti. Artık insan için bir referans noktası yoktur. Öyle ki var sayılan referans noktaları aslında kadim referansların canına okumak için tedavüle konulmuş 'geçici' spekülasyonlardan ibarettir.

Söz konusu kadim referansın köküne kibrit suyu dökmek pahasına olsa da uzun bir süre insanlığın gündemini işgal eden bu spekülasyonlardan biri de 'varoluşçuluk' idi/tur. Varoluşçu felsefe insanın 'zorunlu' varlığını, 'iradi' varlığının arkasına attı. O halde insanın varoluşu onun varlığından önce gelecekti. İnsanı 'zorunluluk'tan kurtarma modern düşüncelerin ortak kaygısıdır. Lakin bu kaygı, kendisi ile çelişerek ve aslında kendini yok ederek tezahür etti. Çünkü her zorunluluktan kaçışımız, başka bir zorunluluğun çekim alanına girilmesiyle sonuçlandı. Özgürlük söyleminin gelip dayandığı nokta varsayılan bu ontolojik bağımsızlık

Modern düşünce sistemleri 'insan'ı sadece 'birey'e indirgedi ve haliyle onu ontolojik bağlamından kopardı. İşte bu ontolojik bağımsızlık insan için her eylemin 'hoş' karşılandığı, her eylemi 'hoş' karşılamının meziyet kabul edildiği bir zihniyete tebeddül etti.

oldu. İşte burası modern insanın en büyük zindanıdır. İnsanın kendinde mahpus olması kadar dramatik bir başka mahkumiyet şekli var mıdır?

Varoluşçuluk, eylemlerimizi kendi özgürlüğümüz uğruna geliştirmemizi savar. Fakat mezkur özgürlük ideali varlık içindeki yerimize ilişkin bir kaygı taşımıyor. Çünkü 'yer'den bahsetmek evvela ontolojik bir zorunluktan bahsetmek anlamına gelecektir. Halbuki yerimiz ile kurduğumuz ilişki 'fırlatılmış' bir nesnenin fırlatıldığı yer ile ilişkisinden ibaret varsayılmaktadır.

İrademizi zorunlu varlığımızdan önce kabul etmek, sadece zihinsel bir kabul olmaktan öteye geçecek değildir. Daha açıkçası zihnin dışında, nesnel dünyada gerçekleşme imkanına sahip değildir. O halde varlığımız 'var' olarak anlamlıdır ve insanlaşma gayretlerimiz aslında bu zorunlu varlıkla aklımızı buluşturma gayretimiz olmalıdır.

Batı düşüncesinin postmodern söylem vesilesiyle modernliği yargılama biçimi de nihayetinde modernliğin iflah olmaz ontolojik kopuşunu derinleştirmekten başka bir işe yaramaz. Modern ontolojik kopuşu eleştirdiğinizde postmodernleşmezsiniz. Nitekim postmodern kopuşun, aslında mezkur modern yalnızlığı ve buharlaşmayı daimi kılacak bir düşünce sistemine katkı sağladığı ortadadır. Bu kopuş batı aklının temelinde vardır ve tarih boyunca değişmemiştir.

Modern 'devrim', insanın kainatta yalnızlığının ifadesidir. Postmodern 'devrim' ise bu ifadenin kabulü ve bu kabulün sağlayabileceği tereddütlerin peşinen eleştirisidir. Batılı aklın, zorunlu varlık karşısında tavrını eleştirmek aslında binlerce yıllık bu düşünce geleneğini temelden eleştirmektir. Bu anlamda eski-yeni modern-postmodern veçheleriyle Batılı akıl değişmemiştir, derinlik ve yoğunluk kazanmıştır.

İnsanı 'zorunluluk'tan kurtarma modern düşüncelerin ortak kaygısıdır. Lakin bu kaygı kendisi ile çelişerek ve aslında kendini yok ederek tezahür etti.

Bütün bunlardan sonra yukarıda sorduğumuz, 'eylemlerimizi varoluşumuzun bir gereği sayabiliyor muyuz' sorusu bir şekilde varlığımızı bir 'yer'e dayandırıp, dayandıramadığımızın da sorgulamasıdır. Çünkü eylemlerimizi varoluşumuzun gereği olarak yapmak varlık içinde yalnız olmadığımızı ilan etmektir.

Bu kaygı, insana eylemde ölçüyü sağlarken, eylem ve söylem arasında kurulacak bir dengeyi önünü açar. Önceliklerimiz ortaya çıkacak ve bunlar sonrakiler için yollar belirleyecektir. Zihin, hayatla barışacak; zorunlu varlığımız iradi varlığımız ile anlamlı bir bütünlük ortaya koyacaktır. Bu durumda da kişinin işini 'ayine'si olarak addedebileceğiz. Modern birey, 'ayine'si işi olacak kadar 'muteber' bir nesne değildir. Bunu 'tahkir' olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü her şeye karşı itibarını yok etmiş insan ve toplumların aynı zamanda 'itibarsız' olarak addedilmeleri kaçınılmaz olmaktadır ve sanırım bu söylediklerimi de itibara almayacak kadar bu yolda ilerlemiş sayılırlar.

Sonuç olarak, içinde bulunduğumuz modern zamanlarda bireylerin işi ile 'ayine'si arasında bir denklik ilişkisi kurabilecek imkanlardan yoksun sayılırız. Başka bir şekilde ifade edersek, illa da modern zaman insanının işi ile 'ayine'si arasında bir bağ kurmak gerekecekse, bu da modern bireylerin işleri ile 'ayine'leri arasındaki denkliği kesebilmek için ortaya koydukları uğraşlardan ibarettir diyebileceğiz. Yani 'iş'ler 'ayine' olmasın diye gösterilen çabalardan başka bir şey değildir aslında...

NOAM CHOMSKY...

Noam Avram Chomsky, 1928 yılında Philadelphia'da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Dil alanında Zellig Harris'in etkisinde kalan Chomsky, Pennsylvania Üniversitesi'nde matematik ve felsefe eğitimi görerek Felsefe Doktoru (Ph.D.) unvanı almasına rağmen, çalışmalarının büyük bölümünü 1951-55 yılları arasında Harvard Üniversitesi'nde tamamlamıştır. 1955 yılından beri Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde ders veren Chomsky, 1976 yılından beri enstitü profesörü olarak görev yapmaktadır.

20. yüzyılın en önemli ve en etkili dil bilimcilerinden olan Noam Chomsky, dil eğitimini deneysel (ampirik) davranışsalıyla Amerikan dilbilimine 1930'lu ve 40'lı yıllarda damgasını vuran Leonard Bloomfield ve dil alanında yaptığı çalışmalardan ziyade siyasi tutumuyla takdir ettiği Zellig Harris'den almıştır.

Chomsky, dilbilimindeki uzmanlığıyla, 'dil'in yapısal özelliğinden çok daha fazlasına sahip olduğunu göstermiştir. Chomsky, ayrıca dile yeni bir anlayış getirerek, dili özgürce kullanmanın ve yaratıcılığın edinilecek bir şey olmadığını, tam tersine insanda doğuştan var olan bir üstünlük olduğunu belirtmiştir. Chomsky dil formasyonu konusunda yapısalcı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşım dili incelerken dili kullanmanın, bir kültürün parçasıyken o kültürü incelemenin imkansızlığını kabul ve temsil eder. Bu görüşteki bazı isimler arasında Jacques Derrida gibi postyapısalcılar ve Claude Levi-Strauss sayılabilir.

Chomsky'nin ilk kitabı olan Sözdizimi Yapıları (Syntactic Structures) 1957 yılında yayınlanmıştır. Çağdaş yapısal dilbilimi kuramcılarının savundukları tezleri eleştiren bu kitap, o zamana kadar gelmiş dilbilim kuramlarının yeniden düşünülmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

1960'li yıllarda Amerika aleyhtarı olarak faal bir şekilde eylemlere katılan Chomsky, Vietnam Savaşı'na karşı yapılan gösteri ve yürüyüşlerde aktif olarak yer aldı. O dönemde Amerika aleyhinde yazdığı yazılar tepki çekmesine rağmen, büyük kitleler tarafından tanınmasında etkili oldu. Yine bu yıllarda dilbilim üzerine yaptığı çalışmalarla yükselen bir değer olan Chomsky, Amerika'nın Vietnam savaşındaki >>>

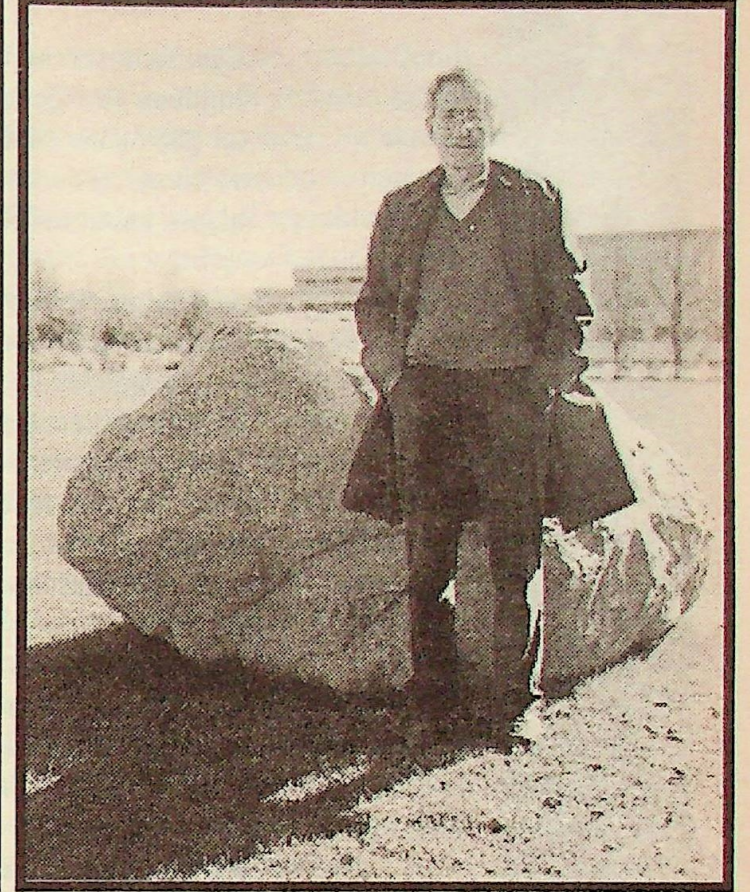
RÖPORTAJ:..

Röportaj: Sabahattin A.
Çeviri: Deniz Aydın

Mayıs ayı ortalarında Noam Chomsky'e gönderdiğimiz -röportaj teklifi de içeren- e-postaya cevaben, Diyarbakır'dan böyle bir e-posta aldığı için sevindiğini, ama hem yeni bir röportaj için çok yoğun olduğunu hem de yerel dergilere mülakat verme gibi bir alışkanlığının olmadığını yazmıştı. "Belki bizim için bir istisna yapabilirdi..."

Uzun süren bir e-posta trafiğinden sonra birazdan okuyacağınız röportaj gerçekleşti. Röportaj bundan yaklaşık iki ay önce yapıldı. Yeni sayımız gecikince Ağustosun başlarında -ki cevaplar ancak Ağustosun sonlarında gelebildi- sorduğumuz sorulardan bazıları kendiliğinden cevaplanmış oldu..

Fakat cevapları bir de Noam Chomsky' den almak isterseniz röportaj aşağıda...

Bir çok yazı ve söyleşinizde İsrail Devletini terörist bir devlet olarak niteliyorsunuz. 'Bir Muhafifin Yaşamı' adlı kitapta sizin bir dönem kibutzlarda* yaşadığınızı okumuştum. o zamanlar böyle bir tercihte bulunmanızın sebebi neydi? Buna ek olarak İsrail devletinin dünya kamuoyunda -özellikle İslam devletleri açısından- yaşadığı meşruiyet sorununu nasıl değerlendiriyorsunuz ?

*Kibutz: Filistin'deki Yahudi yerleşimcilerin kurduğu sosyalist, anarşist ideallerden esinlenen, çalışmanın ve ev içi düzenlemelerinin (çocuk bakımı dahil) ortaklaşa yapıldığı tarımsal yerleşimler.

Açıkçası İsrail'e terörist ülke dediğimi hatırlamıyorum. Ama tabii ki resmi düşmanlar tarafından taciz edildiğinde 'terörizm' ve 'saldırganlık' olarak adlandırabileceğimiz hareketlerde bulunuyor.

Şunu hatırlarda tutmakta yarar var: 'terörizm' çoğunlukla betimleyici bir ifade olarak değil, art niyetli bir terim olarak kullanılmaktadır. Örneğin terörizmin, ABD ve İngiliz hükümetlerinin oldukça benzer sayılabilecek tanımlamaları gibi genel kabul gören tanımları var. Fakat bu tanımlar terörizmin iyi ve kötü çeşitleri arasında ayırım yapmadıkları için kullanılmamaktadırlar. Bu ayırım suçun karakterine göre değil suçu işleyene göre yapılmaktadır. Bu 'bizim onlara karşı terörizmimiz haklı iken -biz kim olursak olalım- onların bize olan terörizmi haksızdır' tarihi yanılığısına benzemektedir. Bu düşünce tarzı sürdürüldükçe terörizm ciddi olarak tartışılmaz. Yapılan tartışmalar ise, propagandan ve kendini temize çıkarmadan başka birşey olamaz.

tutumuna eleştirel bir yaklaşım getirmesi ve karşı çıkmasıyla çalışmaya arkadaşlarını bir hayli şaşırtmıştır. 1966 yılında yazdığı Entelektüellerin Sorumluluğu adlı denemesinde, Birleşik Devletler, gücünü ve sınırsız denetimini mümkün olduğunca genişletmeyi kendine hak görüyor diyerek ABD'nin Çin'deki politikasını eleştirmiştir. O dönemden başlayarak, dilbilim alanındaki çalışmalarını sürdürmekle birlikte, Birleşik Devletlerin

Eğer terimi resmi tanımına uygun kullanırsak, İsrail (ABD, İngiltere ve diğerleri gibi) resmi düşmanlara uygulanan standartlar göz önüne alındığında terörist bir ülkedir. Olayların boyutu ve karakteri durumdan duruma değişmektedir, fakat açıkça hiçbiri kabul edilebilir davranışlar değildir.

50 yıl önce, kısa süreliğine bir kibutzda yaşadım ve açıkçası orada kalmayı ciddi şekilde düşündüm. Oradaki yaşam tarzı ve sosyal örgütlenme yapısından -her ne kadar bazı istinaşlar olsa da- çok etkilendim. Ayrıca Kibutzizmin de bir parçası olduğu sosyal hareketlere çocukluktan başlayarak kişisel katılımlarda bulundum. Bu hareketler, devletleşmeden önceki dönemin Siyonist hareketleri dahilinde olmalarına rağmen bir Yahudi Devletinin kurulmasına karşı idiler.

İsrail devleti 1948 yılında kurulduğunda, benim kişisel görüşüm uluslararası sistemdeki herhangi bir devletin meşruiyet ve tanınma anlamında sahip olduğu haklara sahip olması gerektiği idi: ne daha fazla ne de az...

Bu, uluslararası kabul gören sınırları dahilinde barış ve güvenlik içinde yaşama hakkını da kapsamaktadır ki; buradan anlaşılması gereken bir kaç küçük değişiklikte birlikte Haziran 1967 öncesi sınırlardır. Bu haklar 1970'lerin ortalarından itibaren, belli başlı Arap ülkelerini de kapsayan, çok geniş bir uluslararası konsensus tarafından tanınmaktadır. ABD ve İsrail neredeyse tek başlarına uluslararası konsensus ile zıtlamışlardır ve bunu hala devam ettirmektedirler.

ABD, 1970'lerin ortalarından beri uluslararası sınırdaki, İsrail ve yeni Filistin Devletinin haklarının tam olarak tanınmasını da kapsayan iki devletli bir oluşum öngören Güvenlik Konseyi çözüm önerilerini veto etmektedir. Yine aynı sebepten Genel Kurul'un çözüm önerilerine sürekli karşı oy kullanmış ve bu amaca ulaşmayı hedefleyen diğer diplomatik girişimleri durdurmuştur. ABD- İsrail'in tek önerisi, tamamen gayri-resmi olmakla birlikte Filistin topraklarının teoride birbirinden ve Filistin kültürel ve ekonomik hayatının merkezi olan Kudüs'ün bir kısmından ayrı olarak birçok kantona bölünmesidir.

dış politikasına ve medyaya eleştiri getiren en tanınmış aydınlardan biri haline gelen Chomsky, Amerika'nın 1975 yılında Vietnam'dan çekilmesiyle birlikte kendini kitap ve makale yazmaya adanmıştı. Bu dönemde verdiği tüm eserler değerli olmakla birlikte, aralarından bazıları özellikle dikkatleri çekti. 1979 yılında Edward S. Herman ile birlikte kaleme aldığı iki ciltlik İnsan Haklarının Siyasal Ekonomisi (The Political Economy of Human Rights) adlı kitabı Endonezya'nın Doğu Timor'a karşı

Yine resmi bir açıklama olmaksızın, Gazze Şeridi için de benzeri bir durum öngörülmüştür. Yahudi yerleşim birimi ve altyapı projeleri, Oslo Barış sürecinden herhangi bir aksamaya uğramadan geçmiş ve henüz tartışma sürerken bu 'somut yapılar' inşa edilerek, su kaynaklarının ve değerli toprakların büyük kısmı kontrol altına alınmıştır. Bu yapılaşma hala artan bir tempoyla devam etmektedir. ABD ve İsrail daha da ileri giderek, Filistinlilerin İsrail'in haklarını uluslararası sistemdeki bir devlet olarak tanımlamakla kalmayıp, uluslararası hukuk ve diplomaside yeri olmayan ve kimse tarafından savunulamayacak bir kavram olan İsrail'in mutlak 'varoluş hakkı'nı da tanımalarını istemektedirler. Açıkçası ABD ve İsrail, Filistin'in İsrail'i sadece normal devletlerarası ilişkiler bağlamında tanımalarını değil, kendi topraklarından atılmalarının meşruiyetini de resmi olarak kabul etmesini istemektedir. Meksika'nın, ABD'nin işgalle kazandığı Meksika topraklarının yarısında 'varoluş hakkı' nı kabul etmediği gibi, Filistin'in de bunu kabul etmesi beklenemez. Kesin birşey söylemek için elimizde yeterli miktarda kanıt niteliğinde belge yok, fakat ben bu isteğin, ABD ve İsrail'in 30 yıldır karşı çıktığı uluslararası konsensusa uygun politik oluşumun önüne geçmek için uydurulmuş olduğundan şüpheleniyorum.

Tekrar ediyorum. İsrail'e ve yeni Filistin devletine uluslararası sistemdeki tüm devletlere tanınan hakların tümünün tanınması gereklidir. Ne fazlası ne de daha azı. ABD ve İsrail, elde bulunan bölgelerde, Filistin bölgesini -aynı zamanda Başbakan Ehud Barak'ın baş arabulucusuna göre 'barış süreci'nin amacı olan- 'kalıcı kolonyal oluşum' haline getirecek gelişim projelerini devam ettirdiği sürece bu seçenek ortadan kalkacaktır. Birçok İsraili ve Filistinli uzman bu projeleri geri-dönüşsüz olarak nitelendirmektedir ki bu tamamen yeni bir durum ortaya çıkarmaktadır.

ABD'nin İsrail ve Filistin arasında hayata geçirmeye çalıştığı yol haritası hakkında ne düşünüyorsunuz? Kimilerine göre bu girişim Amerikanın Irak işgaline karşılık Arapların gönlünü almaya yönelik bir çaba. Sizce bu iddianın gerçeklik payı nedir?

Bunun hakkında başka yerde de yazdım, ayrıntıları burada tekrar etmeyeceğim. Dörtlünün (Avrupa, Rusya, Birleşmiş Milletler, ABD) yol haritası, İsrail'in askeri işgaline karşı Filistinlilerin her çeşit direnişi ortadan kaldırmasını gerektirmekte; diğer taraftan eldeki bölgelerde ABD tarafından finanse edilen ve Başkan Bush'un hala belirsiz olan 'vizyon'una bağlı olan İsrail yerleşimi

yaptığı savaşa, Kamboçya'da Pol Pot'un yükselişine ve Latin Amerika'daki kanlı diktatörlük rejimine Amerika'nın verdiği desteği ortaya koyuyordu. 1980'li yıllarda da Amerika'nın dış politikasını kayasıya eleştiren eserler vermeye devam eden Chomsky, Birleşik Devletler ordusunun Haiti ve Bosna'ya yaptığı çıkartmaları ve Birleşmiş Milletlerin Bosna'ya karşı uyguladığı silah ambargosunu da eleştirmiştir.

ve gelişimi programlarının devam edebilmesine izin verecek kadar değildir. Bu tür projeler doğaları gereği, İsrail tarafından yapılan açıklamalarda sıkça karşılaştırılan, 40 yıl önce Güney Afrika'daki ırkçı rejim tarafından siyah nüfus için 'yerleşim yerleri' oluşturulmasına benzer sonuçlar doğuracaktır. ABD, 'yol haritasının' ortaya çıkışını bir süre engelledi, fakat sonunda Filistinlilere birşeyler öneriyormuş gibi görünerek, kolayca tahmin edileceği gibi, Irak'ın işgaline gösterilen devasa tepkiyi azaltmak için buna yeşil ışık yaktı.

Sizce Amerikanın Irak ve Ortadoğu'nun geleceği ile ilgili tasanları nelerdir? Eğer Amerika Irak'ta, Vietnam'da yaşadıklarının bir benzerini yaşarsa bu durum Ortadoğu'yu nasıl etkiler? Ortadoğu daha mı kanşır yoksa bir durulma söz konusu olabilir mi?

ABD II. Dünya Savaşı'nın sonunda Federal Hükümet tarafından 'stratejik gücün önemli kaynağı ve dünya tarihindeki en büyük ganimetlerden biri' olarak tanımlanan Körfez Bölgesi üzerindeki kontrolünü arttırarak, muhtemelen dünyanın ana enerji rezervlerinin tam kalbinde güçlü bir yer edinmeye çalışmaktadır. Irak'taki ya da herhangi bir yerdeki resmi demokrasi, halkla ilişkiler amacını taşıdığı sürece kabul edilebilir hatta tercih edilebilir bir şeydir. Fakat tarih rehber olarak alınırsa bu demokrasi, ABD'nin bir asırdan beri kendi hakimiyeti altındaki bölgelerde kabul ettiği demokrasi türünde olacaktır. Burada ABD, demokrasi değişikliği yapmak istemektedir fakat sadece, 'pek de demokratik olmayan toplulukların basit yapısını' sağlayacak şekilde 'sınırlı ve ABD'nin uzun süredir müteffik olduğu geleneksel güç odaklarını olumsuz etkileme riski olmayan, tepeden inme demokrasi değişiklikleri' olduğu sürece; ki burada Reagan yönetiminin 'demokrasi geliştirme' programlarında çalışmış bir görevli olan, Latin Amerika konusunda uzman Thomas Carothers'tan alıntı yapıyorum. Tarihi kayıtlar bu yargının Ortadoğu için de geçerli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Tarihi kayıtlar, sadece güçlü devletlere kör bir inançla bağlı kimseler tarafından dikkate alınmayacak kadar zengin ve yönlendiricidir. Tabii ki ABD bu tür uygulamalarda bulunan tek ülke değildir.

ABD'nin tarihin değişik bir döneminde, çok değişik koşullarda Vietnam'da karşılaştığı direnişe benzer bir direnişle karşılaşmasını pek de muhtemel görmüyorum. Bunun uzun dönemli etkileri batılı istihbarat birimlerinin ve dış politika elitlerinin de

Medyayı da, devletin siyasi tutumunu sınırsızca desteklediği için eleştiren Chomsky'nin kendisi de özellikle sağ kesim tarafından komünizme karşı çok yumuşak bir tutum içerisinde olduğu ve tüm enerjisini Amerikan politikası ile Amerikan politikası yüzünden kurban durumuna düşen kimseler için harcadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

10 Anarşistlerin büyük bir bölümünün 'Direkt müdahalemin' anarşist politikacılar tarafından uygulan-

ABD ve İsrail öncülüğünde Kuzey Irak'ta bir Kürt Devletinin kurulacağına ilişkin bazı kanıtlar mevcut. Siz buna katılıyor musunuz?

Dünya kamuoyundaki yaygın kanağe göre Iraktan sonra sıra İran'da. Sizce sıra İran'da mı?

Sizin de bildiğiniz gibi TBMM'de 2. tezkere reddedildi ve Türkiye Amerikanın yanında direkt ya da dolaylı olarak Irak istilasına katılmadı. Sizce bu durum Türk-Amerikan ilişkilerinde birçok kişinin iddia ettiği gibi soğuk bir dönemin başlangıcı olabilir mi?

aralarında bulunduğu çoğu uzmanın öngördüğü gibi terörün artışı, kitle imha silahlarının ortaya çıkışı ve genel huzursuzluk olacaktır. Fakat insan davranışları kesin bir şekilde tahmin edilemez: büyük kısmı isteklere ve seçimlere bağlıdır.

Bunun gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğunu düşünüyorum. İsrail, ABD'nin izni olmadan çok az şey yapabilir ve ABD şu anki şartlarda bir Kürt devleti kurulmasını istemiyor.

Irak uygun bir hedefti çünkü on yıldır, özünde sivil halkı hedef alan, en iyimser tahminle yüzbinlerce ölüme yol açmış olan ve ülkenin büyük kısmını yıkıntılar içinde bırakan cinayete benzer yaptırımlarla yaşamın kıyasına sürüklenmiş olduğundan tamamen savunmasızdı. Bu durum, çoğunluğu şu anda Washington'ın yürüttüğü gibi ABD ve İngiltere tarafından desteklenen vahşi ve kanlı savaşlar ile korkunç iç terörü takip etmiştir ve gerçekler sürekli gizlenmiştir. Irak, ayrıca katı incelemelerle teorik olarak silahsızlandırılmış ve sahip olduğu kısıtlı savunma imkanları düzenli ABD-İngiltere saldırıları ile ortadan kaldırılmıştır. İşgal sırasında Irak, askeri bütçe olarak kendinden oldukça küçük Kuveyt'in askeri bütçesinin 1/3'üne, -ABD ve İngiliz güçlerini bir yana bırakın- bölgedeki ABD müteffiklerinin bütçesinin bile çok küçük bir kısmına sahipti ve bölgedeki en zayıf devletlerden biri idi. Ortada bir direniş olması bile şaşırtıcıdır. İran ise başka bir hikaye. Bence ABD'nin İran'ı işgal etmesi muhtemel değil fakat büyük olasılıkla onu izole etmeye ve içerden çökertmeye çalışmaya devam edecektir.

Washington ve ABD'nin üst düzey yetkilileri, Türkiye'nin verilen emirleri dinlemek yerine nüfusun %95'inin görüşünü benimsemesine çok kızdılar. Üst düzey bir Pentagon yetkilisi olan Paul Wolfowitz daha da ileri giderék hükümetin halkın isteğine uymasına izin verdiği için Türk ordusunu zayıflıkla itham etti. Bu olay demokrasiye duyulan büyük nefretin ve demokrasinin aşağılanması benzeri olmayan, sıradışı bir tezahürüdür. Ayrıca demokrasiye karşı tutumlar 'Eski Avrupa' ve 'Yeni Avrupa'

abilecek tek yöntem olduğunu savunmasına rağmen, Chomsky anarşizmin siyasi felsefesinin belirli bir takım politik taktikler dikte etmesine inanmamaktadır. Amerikan Demokratik Sosyalistleri'nin bir üyesi olan Chomsky bu görüşünü şöyle savunmaktadır: En basit anarşik fikir, bir otoritenin yasallığını ispat etmesidir. Eğer yasallığını ispat edemiyorsa, elenmelidir. Bazen bir otorite sistemi kendini haklı çıkartabilir. Ancak haklı çıkartamazsa ve yeterli derece önemliyse bunun altını kazınmanız gerekir.

arasında yapılan ayırımı alışılmamış bir açıklıkla ortaya konmaktadır; Birincisi sert bir şekilde aşağılanmakta, ikincisi yüceltilmektedir. Ayırımın kriteri kesin ve açıktır: **'Eski Avrupa'** nın hükümetleri halkın çoğunluğuyla aynı görüşü benimserken; **'Yeni Avrupa'** nın liderleri halkın büyük kısmının fikirlerini dikkate bile almayarak -İspanya ve İtalya' da olduğu gibi- emirleri doğrudan Crawford Texas' tan almakta ve böylece cesaretleri ve üstün nitelikleri için övgü almaktadırlar. Bütün bunlar gerçekleşirken medya ve entelektüeller de demokrasiye olan derin bağlılıklarını ve demokrasiyi Orta Doğu ve diğer bölgelerde de sağlama isteklerini ilan etmekteydiler. George Orwell bunu şaşkınlıkla izlerdi herhalde. Düşünebilme yetisine sahip herkes için bu yapılanlar **'demokrasi'** nin ABD' deki -ve genel olarak Batıdaki- elit entelektüel kültürde ne anlama geldiğini açıklamaktadır: **Demokrasi, bizim söylediğimizi yaptığınız sürece iyidir.**

Türkiye'nin ABD' ye demokrasi konusunda verdiği ders, ABD elitlerinin oldukça gücüne gitmiştir ve bir misillemeye yol açabilir, fakat tek başına bu olayın ilişkilerde dikkate değer bir bozulmaya yol açması ihtimal dışıdır. Bununla birlikte başka birçok süreç de devam etmektedir. Dünya çapındaki ABD askeri üs sistemi, bugüne kadar özellikle Orta Doğu'nun petrol üreten bölgelerinde konuşlanmıştır ve son birkaç yılda ABD, askeri üslerini bu bölgeye daha yakın konumlara taşımaktadır. Avrupa'daki askeri üsler, Avrupanın merkezinden doğuya, Rusya'nın eski uydu devletlerine kaydırılmaktadır. Afganistan savaşı ABD' ye Afganistan ve Orta Asya' da yeni askeri üsler sağlamıştır. Eğer ABD, Irak üzerindeki kontrolünü arttırabilirse, ilk defa petrol üreten bölgenin tam kalbinde güvenilir askeri üsler kurma imkanına kavuşacak. Önceden en yakın güvenilir üs, halkının İngiliz Mahkemelerinin kararına rağmen sürüldüğü ve geri dönmelerine izin verilmediği bir İngiliz sömürgesi olan Diego Garcia adasında idi. Irak üsleri, Washington'ın, ABD-Türkiye askeri ittifakının ana niteliği olan Türkiye'deki üs sistemine bağlılığını azaltacaktır. Ek olarak Türkiye'nin birçok yönden doğal bir ticaret ortağı olan İran ile ilişkileri geliştirmek için kendine göre geçerli nedenleri de var. Bunlar İran bağımsızlığını sürdürdüğü müddetçe ABD'nin şiddetle karşı çıkacağı adımlardır. Yani gerginliğin muhtemel birçok kaynağı var.

Bu tamamen o andaki koşullara bağlıdır. Anarşizmin içinde size nasıl ilerleyeceğinizi söyleyen bir şey yoktur.

Chomsky, 80'lerden itibaren iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle medya alanına daha çok eğilmeye başlar. 1988'de Edward S. Herman'la birlikte yazdığı *Medya Halka Nasıl Evet Dedirir*. Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası adlı kitabı yayımlar. Chomsky, bu tarihten itibaren Antimedya

Bir röportajınızda Brezilya'daki yerel bir medya oluşumundan söz etmişiniz ve eklemiştiniz 'eğer gözlerimle tanık olmasaydım buna asla inanmazdım diye'. Sizce dünyanın diğer farklı yerlerinde de Brezilyadakine benzer tümüyle kamuya ait yerel medya hareketleri oluşturulabilir mi? Yoksa söz ettiğiniz şey Brezilyaya özgü bir şey miydi. Çünkü sizin de bildiğiniz gibi -Porto Alegre örneğinde olduğu gibi- Brezilya dünyada oldukça istisnai bir yere sahip.

Diyarbakır'da yaptığınız ikinci konuşmanızda aşağı yukarı şöyle bir şey demiştiniz: *'Bir zamanlar bir yandan Amerikan devlet politikalarına karşı çıkarken diğer yandan da çalıştığım üniversitede Pentagonun finanse ettiği projelerde çalışıyordum. Dolayısıyla maaşımı onlar veriyordu.'* Buradan hareketle sistemin kendini en fazla yeniden ürettiği alanlardan biri olan üniversite ile entelektüelin ilişkisi sizce nasıl olmalıdır. Çünkü dünyanın birçok ülkesinde Amerika'dakine benzer paradoksal bir demokrasi anlayışı yok ve çoğu zaman entelektüeller doğru bildiklerini kendi kişisel güvenlikleri için saklama yoluna gidebilmektedir.

Türkiye'nin sekülerleşme, demokratikleşme, laikleşme sürecinde, halkı Müslüman olan diğer ülkelere göre daha başarılı olduğu, bundan dolayı diğer Müslüman ülkelere model olabileceği iddia edilmektedir. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz

hareketin en önemli temsilcilerinden biri haline gelir.

Art and Humanities Citation Index'e göre, 1980-1992 yılları arasında eserlerinden 4000 alıntı yapılmıştır. Marx'ı ve Freud'u da içeren tüm zamanların en çok alıntı yapılan kişileri listesinde de 8. sırada yer almaktadır. İlk on şöyle sıralanmaktadır: Marx, Lenin, Shakespeare, Aristo, İncil, Platon, Chomsky, Hegel, Cicero.

Benim gözlemlediğim popüler medya örneği, Rio de Janeiro'nun dışındaki devasa varoş bölgelerindeydi. Eğer o şartlar altında böyle başarılar ulaşılabiliyorsa, başka yerlerde de tekrarlanabilir. Tüm gereken; enerji, istek ve inançtır. Bu hiçbir zaman kolay değildir. Bütün baskıcı toplumlarda, özgürlük ve adaletin önünde engeller vardır. Fakat Brezilya'da ulaşılan nokta, Türkiye'de insan hakları ve sivil özgürlükler için verilen mücadele gibi etkileyicidir. Sahip olduğu birçok özelliği göz önüne alındığında bunun başka bir örneğini bilmiyorum. Dünya üzerindeki her bölge, kendi imkanları açısından bir istisna olabilir.

Entelektüeller inançlarını saklayıp güç sahiplerine hizmet edebilirler, ya da Türkiye' deki belli başlı yazarların, sanatçıların, gazetecilerin, yayıncıların, akademisyenlerin ve diğerlerinin ortaya koyduğu modeli izleyerek özgürlük ve adalet için cesurca öne çıkabilirler. Uyma davranışı ödüllendirilir, açık sözlülük ve bunu uygun bir dille anlatmak ise toplumun doğasına bağlı olarak değişik şekillerde cezalandırılır. Bu köleler ve diğer tüm insanlar için geçerlidir. Tarih boyunca birçok insan bu baskılara direndiği için insanlık -yavaşça, acı ile, sık sık gerilemelerle fakat tarihsel süreç içerisinde yalnızca imkan vermeyen bir ilerleme ile- daha yüksek bir varoluş düzlemine çıkabilmiştir. Bildiğim basitçe uygulanabilecek genel bir formül yok ve bu sürecin sonuna gelindiğine ya da bir gün gelineceğine inanmak için bir neden de yok.

Türkiye bazı yönlerden başarılı oldu, diğer yönlerden ise ciddi şekilde başarısızlığa uğradı. Ben iyi ve kötü davranış için not verebilecek konumda değilim. Bu aynı zamanda kendileri için de yararlı olacağından, Türkiye' yi diğerlerinin izlemek isteyecekleri bir model haline getirmek, oradaki halka kalmıştır.

Günümüzde küresel iş birlikteliklerinin yanı sıra küresel karşıtlıklar da gözlemleyebiliyoruz. Irak istilası öncesinde savaş karşıtları sayıca çok olmalarına rağmen, hem yeterince seslerini duyuramadılar hem de etkili olmadılar. Sizce dünya tepkilerin dikkate alınmadığı, tepkisizliğin yaygınlaştığı, sivil toplumların sözde kaldığı bir geleceğe doğru mu sürükleniyor/gidiyor?

Kısaca ulus devletlerin geleceği hakkındaki öngörülerinizi alabilir miyiz.

MIT'nin Yapay Zeka araştırmalarının kalesi olduğunu biliyoruz. Dil de Yapay Zeka Araştırmalarının ana ilgi alanlarından. Bir dilbilimci ve çalışmaların içinde biri olarak Yapay Zeka'nın geleceği konusunda tahmin yürütebiliyor musunuz? Makineleri (inorganik zeka da diyebiliriz) gelecek olarak gören kıyamet günü senaryolarına inanıyor musunuz?

Massachusetts, Pennsylvania, Georgetown, Buenos Aires, McGill, Cambridge, Rovira Virgili, Tarragona, Columbia, West Ontario, Toronto, Harvard, Calcutta, Pisa üniversiteleri gibi birçok üniversiteden onursal ödüller alan Noam Chomsky, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi ve Ulusal Bilim Akademisi başta olmak üzere ABD'de ve yurtdışında birçok başka meslek örgütünün ve kurumun da üyesidir.

Prof. Chomsky, Amerikan Psikoloji Derneği'nin 'Seçkin Bilimsel Katkıları Ödülü', 'Temel Bilimlerde Kyoto Ödülü', 'Helmholtz Madalyası', 'Dorothy Eldridge Baris Ödülü', Bilişim dalındaki 'Ben Franklin Madalyası' gibi ödüllerin de sahibidir.

Hayır, ben böyle düşünmüyorum. ABD'nin Irak'ı işgaline gösterilen tepki, tarihte eşi görülmemiş bir şeydi. New York Times'ın hayretler içinde, 'dünya üzerinde artık iki süpergüç var : Birleşik Devletler ve dünya kamuoyu' haberini vermek zorunda kalması çok önemli bir olay. Birleşik Devletler ile kastettikleri kamuoyu ya da uzman görüşleri değil, sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş olan devlet gücü idi. Ayrıca savaşa Birleşik Devletlerin içinden gelen tepkilerin de tarihte eşi görülmemişti. Kamuoyunun fikrini umursamamak geçmişle karşılaştırıldığında gittikçe zorlaşmaktadır; dışarı sızdırılan gizli belgeler dahil iç yazışmalardan anladığımız kadarıyla en üst düzey uzmanlar da bunun farkında. Irak'ın işgaline karşı devasa tepki onu önlemeye yetmedi fakat saldırganca davranışların daha ileri gitmesinin önüne bir set çekti.

Genel olarak ben bunun, çoğunlukla şiddet yoluyla hayata geçirilen ve birçok olumsuz sonuca sahip, doğal olmayan bir sistem olduğunu düşünüyorum. Çok daha fazla yerel otonomi ve çeşitlilik sağlayan federal yapıların bence birçok avantajı var. Korkarım konu burada tam ele alınamayacak kadar geniş.

Yapay zeka araştırmaları ilgi çekici ve önemli bir potansiyele sahip. Kimse bu alanda veya diğer alanlarda bilimin ve mühendisliğin geleceğini tahmin edemez. Bununla beraber hayret verici özellikler sergileyen böcek zekasının bile çok az anlaşıldığını kabul etmeliyiz. İnsan zekasının ise neredeyse hiç anlaşılmadığını. İnsanlar sıkça duyulan bu tür abartılı söylemlere sağlıklı bir kuşkuyla yaklaşmalılar.

Diyarbakır'a ikinci gelişinizde Kürt Dili üzerine MIT'de başlatılan çalışmalarından söz etmişsiniz. Acaba bu çalışmalar şu anda ne durumda?

Son olarak Diyarbakır. Diyarbakır'da yaşadıklarınız, hissettikleriniz, düşündükleriniz. Genel bir değerlendirme alabilir miyiz?

Son ziyaretimden birkaç ay sonra başlayan, birçok öğrencinin ve fakültenin katılımı ve anadili Kürtçe olan bir konuşmacı ile düzenlenen oldukça neşeli bir lisans semineri vardı. Şu anda çalışma hakkındaki dökümanlar hazırlık aşamasında. Seminer, öğrenciler ve fakülte tarafından hatırı sayılır çalışmaların yapılmasına öncülük etti. Bunun devam edeceğinden eminim. Özellikle Kürtçe konuşulan bölgelerle daha yakın temaslar sağlanırsa bu çalışmalar daha da önem kazanacaktır, ki ben bunun gerçekleşeceğine inanıyorum.

Geçen yıl Diyarbakır'ı 2 kez ziyaret ettim. Ziyaretlerim oldukça etkileyici deneyimlerdi. Maalesef, çok kısa sürmelerine rağmen, insan hakları hareketine katılanları, öğrencileri, politik liderleri, yazarları, surlardaki mağaralarda yaşayan aileleri kapsayan birçok kesimden insanla tanışma imkanı buldum ve bölge insanı için oldukça önemli bir yere sahip olan Diyarbakır'daki yaşam konusunda en azından bir fikir sahibi oldum. Kürt göçmenlerin İstanbul'un sefil varoşlarında, döküntü binalardaki küçük odalarda, sahip oldukları çok az şeyle, yok edilmiş köylerine barış içinde dönene kadar kendilerine bir hayat yaratmaya çalışmalarındaki trajedi ve kahramanlığın başka bir çeşidini görme imkanı buldum. Fazlasıyla acı çeken insanların cesareti, haklarını ve özgürlüklerini kazanmaya adanmış olmaları, insan ruhunun dayanabileceklerini ve ulaşabileceklerini göstermesi açısından takdire şayandır.

Onlarla bir an bile geçirebilmiş olmak -aralarında bana bir toplantıda öğrenciler tarafından duygulu bir yazıyla birlikte Kürtçe sözlük verilmesinin de bulunduğu- büyük cesaret ve prensip sahibi davranışlara şahit olma ayrıcalığı, her zaman hatırlayacağım şeylerdir. Bunlar gerçekten unutulmaz deneyimlerdi. Bölge halkının isteklerinin tam olarak anlaşıldığı daha mutlu günlerde tekrar gelebilmeyi umuyorum.

Bibliyografya

11 Eylül Ve Sonrası Dünya Nereye Gidiyor

Çev : Kolektif
Aram Yayınları, 2002

11 Eylül

Çev : Dost Körpe
Om Yayınevi, 2002

Amerikan Müdahaleciliği

Çev : Taylan Doğan, Barış Zeren
Aram Yayınları, 2001

A. Bayar
M. Ünver
Ö. Yasak
R. Geyik
Z. Hanar

Teşekkürler !

Batı'nın Yeni Standartları

Çev : Ebru Kılıç
Everest Yayınları, 2003

Demokrasi Gerçek ve Hayal

Çev : Cevdet Cerit
Pınar Yayınları, 2001

Demokratik İdeallerin Çöküşü

Çev : Cevdet Cerit
Pınar Yayınları, 1997

Dil ve Sorumluluk

Çev : Hüsnü Özasya
Ekin Yayınları, 2002

Dil ve Zihin

Çev : Ahmet Kocaman
Ayrıç Yayınları, 2001

Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi

Çev : Tuncay Birkan, Ali Çakıroğlu
Metis, 2000

Halkın Sırtından Kazanç / Neoliberalizm Ve Küresel Düzen

Çev : Deniz Hakyemez, Barış Zeren
Om Yayınevi, 2000

İmparatorluğa Karşı Durmak

Noam Chomsky, Çev:Nuri Ersoy
Aram Yay, 2003

Kader Üçgeni

Çev : Bahadır Sina Şener
İletişim Yayınları, 1993

Korsanlar ve İmparatorlar : Gerçek Dünyada

Uluslararası Terörizm
Çev : Fatma Ünsal
Akademi Yayınları, 1991

Medya Denetimi İmediast Bildirgesi

Çev : Şen Süer
TümZamanlar Yayıncılık, 1995

Medya Gerçeği

Çev : Abdullah Yılmaz
Tümzamanlar Yayıncılık 1993 (Everest Yayınları,
2002)

Sam Amca Ne İstiyor

Çev : Kolektif
Minerva Yayınları, 2000

Sömürgecilikten Küreselleşmeye

Çev : Mustafa Erden Sakın
Ütopya Yayınevi, 2001

Terörizm Kültürü / A.B.D Terörü

Çev: Taha Cevdet
Pınar Yayınları , 2002

Yeni Askeri Hümanizm

Çev : Faruk Aydın
Pınar Yayınları, 2002
Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler
Çev: Selen Göbelez
Sarmal Yayınları, 2002

Derlemeler :

Amerikan Muhafızları Konuşuyor
Noam Chomsky/ Michael Albert/ Howard Zinn/
Barbara Ehrenreich/ Bell Hooks/ Manning Marable/
Çev : Ali Çakıroğlu
Aykırı, 2001

**Düşük Yoğunluklu Demokrasi Yeni Dünya Düzeni
Ve Yeni Politik Güçler**

Noam Chomsky/ Samir Amin
Çev : Ahmet Fethi
Alan Yayıncılık,

Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir

Edward S. Herman/Noam Chomsky
Çev: Kolektif
Minerva, 1999

**Soğuk Savaş Ve Üniversite : Savaş Sonrası Yılların
Entelektüel Tarihi**

Çev : Musa Ceylan
Kızılelma Yayıncılık, 1998

**Terör Ne? Terörist Kim? (ABD Emperyalizmi ve
Latin Amerika) (2 Cilt)**

Noam Chomsky, Temel Demirer, Yücel Demirer,
Özgür Orhangazi, Gökçer Özgür, Edward S. Herman,
Michael Mc Clintock Çev: Kolektif
Ütopya Yayınevi, 2000

Terörizm Efsanesi

Noam Chomsky/ Edward S. Herman/ Gerry O'Sullivan/
Alexander George
Çev: Bahadır Sina Şener
Ayrıç Yayınları, 1999

Noam Chomsky İle İki Saat

Denis Robert/ Weronika Zarachoxicz
Çev : Işıl Bircan
Plan B, 2003

Chomsky İle Konuşmalar

Arthur Naiman
Çev : Nuran Erol
Alan Yayıncılık , 1996

Chomsky Ve Küreselleşme

Jeremy Fox
Çev : Ebru Kılıç
Everest Yayınları, 2002

Noam Chomsky Bir Muhafızın Yaşamı

Robert F. Barsky
Çev : Gülden Şen
Doğan Yayıncılık, 2001

*uzak kardeşlerime
ve rojen karavil'e, magfiretle...*

*akşamın ela perdesini aralayan
çocuklar erken büyür
sıyırıp zehirli yılan gömleklerini
yoksulların göz hakkıyla bakarlar şehre.
eski kervanlardan aldıkları çan sesleri
gelip geçer iki yanlarında akan
iki mor nehirle.
akşamın ela perdesini aralayan
çocuklar çok geç anlarlar:
dünyada merhamet sözünü
miskal ile satarlar.*

Bıçağa Adanan Çocuk

Kemal Varol

*çünkü herkesin içinde
eksik bir yusuf vardır.
örtülü bir tabutla geçer herkes
herkesin içinden. bütün çocuklar
bilenir dört dağ içinde:
ah ki hüznü evine asılır suretleri.
yani bazı çocuklar kuyuya düşer
o su artık içilmez olur
çocuklarla kapanan kuyu
elbette taşlanır.*

*eski bir yasin gecesi
diz çöküp okunur
avuçtaki yeşil bene sığdırılan
abdal sırrı, o siyah sayfa
görülür: nasıl beteri
nasıl mazlum, nasıl kin diliyle düğümlü.
diz çöküp okunur yas kitabı
denir ki: görmedik ama biliriz
yalnız uyuyanların üstünü azrail örter.*

*görmez kimse, göz göz olur insan
toprağa sürtünen kadifelerin kahriyle
üstüne dönen anahtarları haklı çıkartacak
bir maraz arar insan insanda.
görmez kimse, yol yol olur herkes.
kimse duymaz: kuyuda
kim kimin incinme sesidir aslında.*

*her bıçak ki
sonunda sahibinde keser
suyla dönen bakraç
taşlara çarpınca anlar:
herkesin içinde eksik bir yusuf vardır
çünkü, su ve ateş
kuyu ve dağ birdir*

*bazı çocuklar kalır
bazı çocuklar bıçak içindir.*

ALİ
KARAYAN

Modern dünyanın doğuşuyla beraber gözlenen teorik ve pratik sorunlar haliyle modernlik tanıtlamaları üzerinden zengin bir literatürün ortaya çıkışına sebebiyet vermiştir. Soruna, olguya dair alabildiğince farklı yaklaşımların hesaba katılması gerektiği ortada. Toplumsal ve düşünsel parametreleri ile modern olgunun belli bir açıklık kazanması bu şekilde yaşanan krizin doğru bir şekilde adının konulmasına da yardımcı olacağı kanısındayız.

Türk düşünce hayatında parlak bir konuma sahip olan şair ve yazar İsmet Özel'in modernliği okuma ve algılama biçimi üzerine yaptığımız bu kısa çalışma, modern düşüncenin farklı açımlar da kazanmaya gebe olduğunu, olabileceğini ortaya koyabilecek düzeydedir.

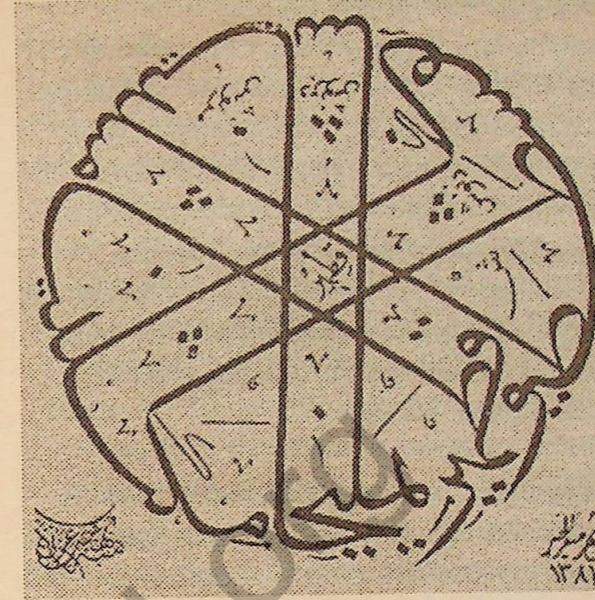
Modernizm Kaçınılmaz Bir Sonuç mudur?

Bulduğumuz dünyayı, gelinen 'yer'i işaret edenler onu 'modern' olarak tanımlarlar. İnsanlık yüzyıllardır modern zamanlar ve bu zamanlar boyunca tanımlanan mekanlar üzerinden tanımlanıyor. Tanımlanan nesne, bizzat tanımlayanın da içine olduğu bir alandır. Modernliğin bir tür iktidar tasarımı olduğunu da göz önüne alındığımızda bunu iktidarın bir tür kendi kendini tanımlaması olarak da algılamak mümkün olacaktır.

'Her insanın bulunduğu yeri görmesi veya görmemesi sadece zihni yeterlikle bağımlı değildir. Neyi nasıl gördüğümüz biz insanların aynı zamanda ahlak telakkilerini de ortaya koyar. Çünkü bulunulan yerin tespiti sorumluluğun ve yükümlülüğün tespiti anlamına da gelir.(Özel, 2002: 84)

Yukarıda ifade edilen bağlantı, neyi niçin yaptığımızın, nerede bulunduğumuzun ve kendimizi nerede hissettiğimizizin cevaplarının herbirinin diğerini açıklayıcı niteliğini ortaya koyar. İsmet Özel, insanlığın bugün modern bir dünyayı paylaştığını, olumlu veya olumsuz boyutlarıyla modern hayat tarzları içerisinde ortak bir vetirede sürgit ilişkilerin devam ettiğini kabul eder. Fakat ona göre buradan hareketle dikkat çekilmesi gereken bir sorun vardır: Gelinen bu 'yer', varılması kaçınılmaz bir yer miydi, insanlığın doğal bir yürüyüşü, önüne geçilemez bir nihayeti miydi, yoksa aslında gelinmemesi pekala mümkün müydü?

Düşünceyle sıhhatli bir ilgi kurmak, düşüncenin sıhhatini korumak için neyi, niçin yaptığımız sorusuyla aramızı soğutmamak lazım. Neyi, niçin yaptığımız nerede bulunduğumuzla sıkı sıkıya irtibatlıdır. Yani neyi, niçin yaptığımız sorusunu ancak nerede bulunduğumuz hakkında ki belirginliğimiz sayesinde cevaplandırabiliriz

Eğer insanlığın bu aşamaya gelişi kaçınılmaz olarak kabul edilecekse, aslında onu tartışmanın bir anlamı olmayacak, yanlışlarına rağmen onu kabul etmemiz gerekecektir. Bu durumda onu eleştirmenin ahlaki bir değeri de olmayacaktır. Yok eğer onu aslında kaçınılmaz bir süreç olarak görmeyip, gelinmemesi pekala mümkün bir aşama olarak algılayacaksak o zaman modernliğe karşı çeşitli eleştiri imkanlarına sahip olacağız demektir

'Gerek dindarlara ve gerekse laiklere göre insanlığın geldiği nokta insanlığın gelmesi gereken nokta idi.' (Özel, 2002: 84) diyen İsmet Özel bu durumda 'hem ilahi kanunlara vakıf oldukları iddiasıyla konuşanlar ve hem de ilahiyata onun bir safsata olduğuna inanan bir gözle bakanlar başka türlü olamayacağını düşündükleri bir değişimi kabullenmiş durumdadır.' (Özel, 2002: 84) diyerek meselenin sadece modernliğin hatalarının işaret edilip düzeltilmeye çalışılması ekseninde oturtulmaya çalışıldığına dikkat çeker.

Dindarlığın; Yahudi, Hıristiyan, Müslüman türleri ile beraber dinsizliğin bütün türlerinde modernliğe hatasının giderilmesine uğraşılan bir kaçınılmazlık mevkii olarak bakıldığını ve bu bağlamda gerek modernlik ve gerekse de postmodernlik vesilesiyle aynı hattı paylaştığını düşünmektedir. Modernlik, kaçınıl-

maz bir sonuç olarak algılandığında onu sorgulamanın bir anlamının olmayacağı açıktır. Öyleyse, 'Önümüzde modernleşmeyi benimsemek veya reddetmek değil modernleşmenin gerçekleşmemesi pekala mümkünken bir yolunu bulup gerçekleşmiş olması sebebiyle doğan mesele bulunmaktadır.' (Özel, 2002: 85)

1. Modernleşme Avrupa Kültürünün Mahsulüdür

'Modernleşme, maddesi ve manasıyla Avrupa kültürünün mahsulüdür. Bu mahsul başka bir kültürden asla elde edilemeyecekti.' (Özel, 2002: 86) diyen İsmet Özel bu anlamda modernliğin evrensellik ve kaçınılmazlık iddialarıyla hesaplaşmaktadır. 'Modernleşmenin gerek insan ilişkileri ve gerekse örgütlenme tarzı bakımından Avrupa kültürü dışında beslenme olanağı bulamayışı onun kısa zamanda kendi bünyesinde kemikleşmesine ve sertlik kazanarak bir medeniyet özelliği taşımasına sebep olmuştur' (Özel, 2002: 86)

Modern epistemolojinin gerek yöntem gerekse de sonuçlar itibarıyla elde ettiği kazanımların bu evrensellik payesini pekiştirdiğini ifade etmek mümkündür. Uzun bir süre boyunca, modern bilim anlayışının

Dikkat çekilmesi gereken bir sorun vardır: Gelinen bu 'yer', varılması kaçınılmaz bir yer miydi, insanlığın doğal bir yürüyüşü, önüne geçilemez bir nihayeti miydi, yoksa aslında gelinmemesi pekala mümkün müydü?

taşıdığı bu iddialar batılı yaşam ve algılama ölçülerinin meşruluk ve vazgeçilmezlik iddialarını taşımalarına kaynaklık etmiştir. İsmet Özel açısından daha çok pratik ve tarihi temelde ele alınması gereken modern yaşama ve algılama biçimlerine vazgeçilmezlik elbisesini giy-

dirmiştir. 'Avrupa'nın yatağında doğan 'Bilim' evrenselliğe olan ittisali tefekküre meraklı bütün insanlar üzerinden tesis edilmiş evrensel iktidar biçimine sokarak kullandı.' (Gerçek Hayat, 31 Ocak-6 Şubat 2003) Modern bilimin, modern toplumlar tarafından ortaya konulan iktidar örüntüleri, bu iktidarı besleyen teknik ve teknolojik aygıtlar kısa bir sürede Batılı yaşam ve algı biçiminin insanlığın ulaşması zorunlu bir tarihsel ve toplumsal durum formuyla ortaya çıkışına olanak hazırlamıştır. Batılı düşünce ve algı sisteminde vücut bulan genel çatışma sorunları insanlığın genel ve zorunlu sorunları olduğu, ve bu bağlamda ortaya konulan genel çözümlerin de keza insanlığın ulaşması zorunlu çözümler olacağı inancını getirmiş oldu.

1.1. Batının Dininden Kurtulma Gayretinin Sonucu Olması

Modern Avrupa'nın ilk dönemlerinde Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal yapılanma, kendisine uygun bir ideolojik niteliğe ihtiyaç duyuyordu. Burjuvanın ortaya çıkışından tutun da, kıta ötesi koloni hareketlerine kadar, sermaye ekseninde şekillenen sorunların halli için feodal yapılanma terk edilmeliydi. Bu bağlamda, öteden beri feodal bir ekonomik ve kültürel yapılanma sayesinde hakimiyetini sağlama alan kilisenin de aynı akıbete uğraması beklenecekti. 'Avrupalı

Önümüzde modernleşmeyi benimsemek veya reddetmek değil modernleşmenin gerçekleşmemesi pekala mümkünken bir yolunu bulup gerçekleşmiş olması sebebiyle doğan mesele bulunmaktadır.

XVIII. yüzyılda düze çıkmak istiyorsa Protestan 'olarak' Katoliklikten, Katolik 'kalarak' Protestanlıktan kurtulmak suretiyle bulamayacağını anlamıştı. Bu 'anlayış' dönemi 'aydınlanma çağı' adıyla vaftiz ve takdis edildi.'(Gerçek Hayat, 31 Ocak-6 Şubat 2003)

Buna göre Avrupa'nın, şekillenen sanayi toplumu için uygun gördüğü Protestanlığın, yine Katolik 'kalarak' direnen Hıristiyanlığın üstesinden gelemeyeceğini anlamıştı. Keza sorunsal ikileme taşıyan öbür uçtaki Katolikliğin, Protestan 'olarak' bertaraf edilemeyeceğini anlayınca sonuçta 'çözümü Katolikliğin ve Protestanlığın ikisinden birden ve aynı anda kurtulmanın sağladığına inanmalarını gerektiriyordu' (Gerçek Hayat, 31 Ocak-6 Şubat 2003)

Sonuç itibariyle İsmet Özel, Avrupa'nın din ile yaşamış olduğu bu sorunlarının üstesinden gelme gayretlerinin modern düşünce ve yaşam kalıplarını hazırlayan bir temel olduğu görüşündedir. 'Aydınlanmanın evrenselliği dedikleri vakıta Avrupa'ya mahsus bir din ve giderek düşünce hayatı olabileceği ihtimalinin reddi vakasıydı.(Gerçek Hayat, 31 Ocak-6 Şubat 2003)

1.2. İbrani-Hıristiyan Düşünce Damarının Tekrar Yorumlanması

Dinin aklileştirilmesi hadisesi her ne kadar aklın dinin emrine verilmesi gayreti olarak değerlendirilmişse de, aslında aklın hizmetine giren bir din anlayışının uzun zamanlar boyunca hüküm sürmesine sebep olmuştur. Böylece hizmet eden ve edilen aslında yer değiştirmiştir. Zannedildiğinin aksine akıl dinin hizmetine değil, din aklın hizmetine girmiştir.

Nitekim skolastik felsefenin başat sorunu bu olmuştur. Felsefeye yaslanan din, asıl yatağını kaybederek sekülerleşmiştir. Modern düşünce bu yönüyle itibarı esas kabul edilen felsefenin ve aklın yatağından beslenerek ortaya çıkmıştır. Böylece modern medeniyetin ihya ettiği 'Dünya sistemi gücünü İbrani-Hıristiyan değerlerin tekrar tekrar yorumlanmasına borçlu' (Özel, 1991:147) olmuştur.

1.3. Batının Kendi Pratiğinin Teorisini Yaratması

'Açıklamalar, teorik yerleştirmeler olguları izler, olguların kuramları izledikleri hiç görülmemiştir.'(Özel, 1999a: 290). Bu açıdan bakıldığında modern medeniyetin sacayağı olarak kapitalist sistem ve onun ortaya çıkardığı yaşam telakkisi, kendi aklını yaratarak modern düşünce sisteminin doğuşuna kaynaklık teşkil ettiği kabul edilebilir. 'Düşünme, dünyayı algılama, hayata bir yorum getirme konularında ortaklaşa tutumu olan insanların aynı ırktan sayılmaları gerektiği düşüncesi bir yanıyla dile, bir yanıyla yaşama biçimine, bir yanıyla da inançlara bağlı bir bütünle karşı karşıya bırakır bizi. Mesele bu düzeyde ele alındığı zaman Hobbes'un İngiliz, Descartes'in Fransız, Heidegger'in Alman olması köklü ayrımların ifadesi değildir artık. Avrupa'nın tümüne bağımlı ve görünürdeki çatışmaya rağmen, derinlerdeki katılmaların birleştirdiği bir düşünce damarı söz konusudur.'(Özel, 2000: 32)

Buradan hareketle 'öyleyse' diyor İsmet Özel, 'düşüncedeki farklılığın ilk belirleyicisi olarak yaşama biçimini, anabiliriz. Çünkü yaşama biçimimiz dünyayı algılama ve hayata yorum getirme tarzımıza doğrudan etki eden ve onlardan doğrudan etkilenen tavrımızdan başka bir şey değildir.' (Özel, 2000: 32)

2. Avrupa Varlığını İdame Ettirmek İçin Modernleşmiştir

Avrupa'nın tanınabilmesinde gerek kilise hakimiyeti altında yaşadığı zamanlar boyunca ve gerekse de modern devrimden sonra 'öteki' olarak belirlediği dünyayı ve buna karşı beslediği direnci gözden kaçırmamak gerektir. Bu açıdan meselelere bakıldığında 'öteki'ye karşı konumlanması ve savunması onun teşekkülünde önemli bir faktör olarak belirdiği gözden kaçmayacaktır.

'Avrupa kültürü modernleşme diye bildiğimiz mahsulünü kendi varlığını idame ettirebilmek kastıyla vermiştir.' (Özel, 2002: 86) diyen İsmet Özel, modernliğin bir tür batılı savunma hareketi olarak da okunabileceğine dikkat çekmektedir.

Kıta, aşırı büyümenin ve sermaye eksenli güçlenmenin önünde git gide daha belirgin bir engel olarak beliren Ortaçağ Avrupa yapısı bu bağlamda bir dönüşümü gerekli kılmıştır. 'Dolayısıyla modernleşme Avrupa bağlamında içe dönük bir değişimdir' (Özel, 2002 : 86) diyen Özel, bu değişimin içe dönük hareketlenmesinin ancak Avrupa içerisinde ve onun içe bakan yüzünde daha sağlıklı anlamalar kazanacağına işaret etmiş olmaktadır. Bunun böyle kabul edilmesi, modern hareketlenmenin Avrupa dışında kalan kültürler ile buluşmasında belirgin sorunların yaşanmasına olanak hazırlayacağını da peşinen ifade edilmesi anlamına gelecektir

'Modernleşmenin Alemşümul hale getirilmesi Avrupa kültürü dışında kalan bütün toplumsal değerlerin modernleşmenin vuku bulduğu her yerde tedavülden kaldırılmasını zorunlu kılar.' (Özel, 2002 : 86)

3. Avrupa'nın Tanımını Müslüman Siyasi Güçle Kuşatılmış Olmasından Alması

İsmet Özel açısından Avrupa medeniyetinin gerek modern dönemlerde ve gerekse de öncesinde, İslam'ın temsil ettiği değer ve yaşam gerekleri göz önüne alınarak açıklanmalıdır. Gerek temsil ettiği spekülâtif felsefi bilgi açısından gerekse de ortaya koyduğu yaşamsal ve pratik olgular açısından İslamiyet hesaba katılmalıdır.

Felsefi aklın Batıdaki macerası ve bu felsefi aklın inşa edildiği kültürel, siyasi dokusunda İslam faktörünün temsil edildiği ve işaret ettiği kabullerin üzerinden anlaşılmalıdır. Geniş tarihsel-sosyolojik bağlamı içerisinde

batı medeniyetinin İbrani, Grek, Romen, Hıristiyan ve nihayet modern yapılanmasında İslam düşünce ve yaşam algısına karşı veya onunla birlikte anlam kazanan önemli bir gerçekliğe işaret edilmiş olmaktadır.

İnsanın Tanrı ile macerasında bir tür konum farklılığı ve bu konum farklılığından ortaya çıkan değer sistemleri, hukuk, ahlak, felsefe, sanat ve diğer insani melekeler üzerinden bakıldığında bu husus önem kazanacaktır. İsmet Özel'in duruşunu üzerine bina ettiği ve referanslarını ondan aldığı İslamiyet nokta-i nazarından Avrupa'yı bu yönüyle değerlendirmek mümkündür.

'Avrupa tanımını ve kimliğini Müslüman siyasi güçle kuşatılmış olmaktan almıştır. Rönesans ve Aydınlanma Avrupa'nın kendisini İslamiyet'le kıyaslamasından ve karşı kutbu İslamiyet olarak görmesinden türemiştir.' (Özel, 2002: 86)

Avrupa kökenli tarih ve sosyolojik kabuller, modern devrimin İslam'ın siyasi gücünü bertaraf etme gayreti ve ona karşı kıyası neticesinde de gerçekleştirildiğini kabul etmeyecektir. Çünkü bu kabul her şeyden evvel kendi varlıklarını üzerine bina ettikleri düşünsel

Düşüncedeki farklılığın ilk belirleyicisi olarak yaşama biçimini, anabiliriz. Çünkü yaşama biçimimiz dünyayı algılama ve hayata yorum getirme tarzımıza doğrudan etki eden ve onlardan doğrudan etkilenen tavrımızdan başka bir şey değildir.

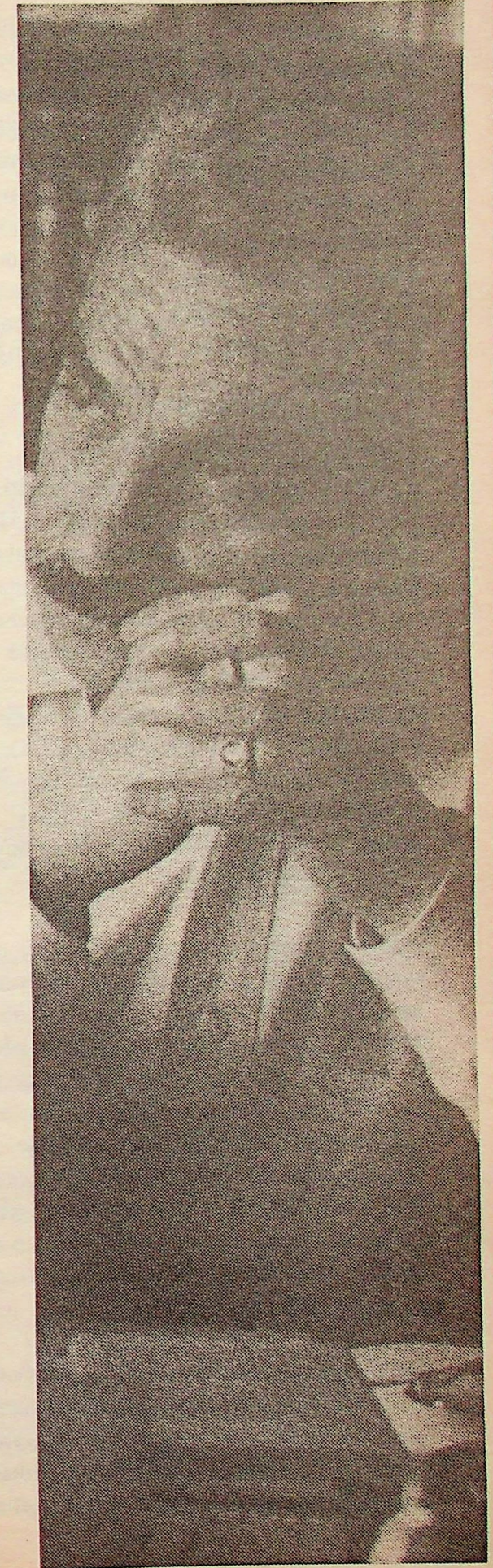
esasların inkarına yol açacaktır. Toplumsal çelişkiler, büyük tarihsel kurgulamalar, ekonomik ve kimi varoluşsal, felsefi, bilişsel iddialar üzerine kurulan modern düşünce sistemlerinin bu iddiayı kabul etmeleri öncelikle kendi varlık sebepleri ile hesaplaşmalarını beraberinde getirecektir.

İsmet Özel'e göre, 'Avrupa ve İslamiyet 'zihin' tekevvün(oluşum)ü bakımından iç içe ve örtüşük, 'beden' tekevvünü bakımından karşı karşıya ve çelişiktir. Nietzsche'nin 'la ilahe', Heidegger'in 'illallah' dediğine dair yakıştırma bir fantezi olmaktan ötede bir ağırlığı taşır.' (Özel, 2002 : 86-87). Böylece Avrupa ve İslamiyet akletmeye ve sorgulamaya değer buldukları ortak mefhumlar karşısında farklı tavırlar almış bulunan iki koşut olarak ortaya çıkmış olmaktadır. O halde ayrılma ve çatışma 'zihin'den çok 'beden'de gerçekleşmiş olmaktadır.

'İslam'dan arındırmak modern medeniyetin en gill-u-gışlı işidir. Avrupa medeniyetinin gücünü (en azından siyasi ve askeri gücünü) İslam karşısında kendine gelme, kendini bulma çabalarına borçlu olduğunu biliyoruz.' (Özel, 2002:24). Bunlarla birlikte modern medeniyetin tanımlanmasında başvurulan argümanları da unutmamaktadır. İsmet Özel modern medeniyeti yapılandıran sacayaklarını bir araya getiren hususun ne olduğuna dikkat çekmektedir. Farklı tarihsel, sosyolojik dayanakları unutmaz ve fakat, 'Bu dört unsur (İbranilik, Hıristiyanlık, Grek aklı, Roma töresi) medeniyet harcını kendi aralarında hemhal olarak meydana getirmedir.' (Özel, 2002:24) diyerek birleştirici etkene dikkatini çekmektedir

'Modern medeniyetin kurulmasında karşı ve mücavir alanda münasebet kurmaktan kurtulmadığı İslam vardı. Müslümanları kendisine söz dinlettirecek duruma getirmeye çalışırken Müslümanların kültürel dayanaklarının kendi ruh dünyasına ne kadar baskın olduğunu anladı. Modernleşme gücüne güvendiği oranda İslam'ı alaşağı etme gereği de duydu.' (Özel, 2002:25)

İsmet Özel'in dikkat çektiği bu husus modernliğin muktedir söylemi içerisinde pek hesaba katılmış bir durum değildir. Dine karşı takınılan olumsuz tavır haliyle din üzerinden

Avrupa ve İslamiyet 'zihin' tekevvün(oluşum) ü bakımından iç içe ve örtüşük, 'beden' tekevvünü bakımından karşı karşıya ve çelişiktir. Nietzsche'nin 'la ilahe', Heidegger'in 'illalah' dediğine dair yakıştırma bir fantezi olmaktan ötede bir ağırlığı taşır.

şekillenen toplumsal ve tarihsel devinimlerin yadsınmasını beraberinde getirmiştir. Modern medeniyet daima asli olmayan hasmını kendine hasım seçerek, göstererek ve kabul ettirerek iktidarını sağlama almaktadır.

4.Modern Medeniyetin Müşahhas Hasmi
Genel tarihsel arka planı açısından Batının siyasi ve

kültürel hasmı olarak somut bir şekilde Osmanlının görüldüğü söylenebilir. Osmanlının kurulması ile kapitalist yapılanmalar yönünde ilk adımlar atılmıştır. Özellikle modern düşüncenin sistemleşerek Sanayi Devrimi ile birlikte yeni bir toplumsal yapılanmayla şekillendiği dönemler boyunca bu durum göze çarpmıştır.

Modernliğin daha somut/müşahhas bir vetirede okunabilmesine olanak sağlayan bu saptama haliyle kültürel, toplumsal tarihimiz açısından da önemli çıkarımlar işaret edecektir. Öyle ki bu kabul bize, kendi toplumsal tarihimiz ele alınmadan ve hesaba katılmadan modernliğin sağlıklı bir şekilde anlaşılacağı iddiasına götürebilecektir. Bu durumda gerek Avrupa açısından gerekse de Müslümanlar açısından modernliğin daha anlaşılır, somut ve pratik kavramlar üzerinden tartışılmasına imkan tanıyacaktır.

Bir örgütlenme ihtiyacının sonucunda ortaya çıkan modern devletlerin, evvela Osmanlının siyasi ve kültürel nüfuzunu kırması gerekecekti. Nitekim modern devlet yapılanmaları içerisinde bir araya gelen Avrupalı toplum-

ların daha sonra peyderpey Osmanlı ile bir hesaplaşma sürecine girdiği ve onu savmak için gerekli donanımları elde etmeye çalıştığı görülmüştür. Roma İmparatorluğunun çöküşünden sonra merkezsiz kalan Avrupa'nın modern devlet yapılanmalarını Müslümanların 'gücünü oluşturan merkezi otorite sayesinde onları bize karşı örgütlenme mecburiyeti altında bırakmamız yüzünden yaptılar. Avrupalılar bir otoriteden mahrum kalmayı telafi edebilmek için 'modern devlet' çözümünden medet umdular.(Gerçek Hayat, 27 Eylül-3 Ekim 2002)

Bu durumda modern kapitalist medeniyetin neyin gereği ve sonucu olarak ortaya çıktığını belirlememiz, aynı zamanda onunla hesaplaşma kaygısı güdenler açısından da önemli işaretler ortaya çıkarmamız anlamına gelecektir. 'Kapitalizm neyin etkisini yok ederek güç kazandıysa, o şey etkisini artırarak kapitalizmi zaafa uğratacak ve kapitalizm zafiyetten gidecektir.' (Gerçek Hayat, 7-13 Şubat 2003)

KAYNAKÇA

- ÖZEL, İsmet 1998. Cuma Mektupları 1, Şule Yayınları, İst.
ÖZEL, İsmet 2002. Cuma Mektupları 7. Şule Yayınları, İst.
ÖZEL, İsmet 1999a. Sorulunca Söylenen Şule Yayınları, İst.
ÖZEL, İsmet 1999b. Taşları Yemek Yasak, Şule Yayınları, İst.
ÖZEL, İsmet 2000. Zor Zamanda Konuşmak, Şule Yayınları, İst.
GERÇEK HAYAT DERGİSİ, Ben Kimlerden miyim? Onların Toplumsallaştıramadıklarından. 27 Eylül-3Ekim2002. İstanbul
GERÇEK HAYAT DERGİSİ, Senavi Devlet İle Türabi Millet Arasındaki Fert, 31 Ocak-6 Şubat 2003. İstanbul.
GERÇEK HAYAT DERGİSİ, Bach Çal Göbek Atalım!. 7-13 Şubat 2003 İstanbul

Ölü Bir Genç Kız Hikayesi

Boğulacak gibi oldu kız. Nefes alabilmek için bir başkasının penceresini açmıştı. Baş durmadan dönüyordu. Düşünemez olmuştu kelimelerin anlamını. Boşluğa doğru altı kat süzülmuş ve sert bir kaya gibi yere çarpmıştı.

Beyni sarsılmıştı. Konuşamıyordu. Anlatamıyordu. Ama derin bir uykuya dalmadan konuşulanları duyar gibi oluyordu:

“Abi biri yukardan düştü, koşun bir kız bul, Yukardan düşmüş olmalı, Hayır intihar etti, biri ambulans çağırın...”

Üst katlardan kadın sesleri geliyordu. “Vah canım pek de genç, kim bilir ne sorunu vardı..”

Bir kucakta götürüldüğünü hissetti, kalabalığın içinden bir ses bastırıyordu tüm sesler:

“Nedeeeeeeen?”

Diyordu ve tıkanıyordu kelimeler boğazında gencin.

Yağmur çiselemeye başlamıştı. Yağmur vuruyorken camlara; şehir susmuş, genç kız artık bir şey duymaz olmuştu.

Nazan Ağalday

Yağmur

Yağmurlar, dolmuş çığırkanlarının tiz sesleri arasında telaşlı bir akşam 'istü camlara düşen, hayata küskünlüğümü, bir çocuk gibi, dudaklarımı büzerek tüm sağırlara haykırdığımda beni dünyaya karşı bir telefon kulübesinde perdeleyen, önce sokaklara usul usul düşen ve oradan yeniden şahlanarak gönlümün sahralarına rahmetle akan, uzun ve uzak gecelerimde yalnızlığı ve sessizliği damıma birer birer düşerek pekiştiren, göz yaşlarımın battaniyesi, düşten yorganım, bana gecikmiş anne şefkatiyle dizlerini sunan, hayat denen zindanda bir kibrit çakımı bana gözlerini gösteren ve saklılarına çekilen ve suskunluğuyla kulaklarımı çınlatan ve şairlerin 'pia' dediği ve ah şimdi kalemimden dökülen, pencereme tutunan, damımda patır patır ve gözlerimde... yine geldin ya hoş geldin.

Bil ki annemsin; bana amele sabahlarımda tüm saklısını katık edip kanayan annem...

Bil ki dostumsun; apansız bir mektup gibi adresime değil kalbime akan...

Bil ki aşkımsın; zindanlarımda sakladığım tüm zencilerimin âzâd edicisi...

Hüznün Saçlarında İkinci

Mehmet Kurt

Sonbahar

İnsanların saklılarına en çok sonbahar mı işler geniş bir işgüzarlıkla? Bilemem. Ama ne zaman hüznü anlatsa, sevgilinin gözleri sonbahardır. Gürül gürül akan, kuşatan ilkbaharın aksine sonbahar bir gece vakti yanaşır kıyılarına. Hani vardır hepimizin yaşamaya alışamayan öyle suskun bir dostu. Sonbahar da yaşamaya alışamamış suskun dostudur hepimizin. Suskun bir çocuktur, ne zaman hırçınlaşır belli olmaz.

Eylül sevgilidir, apansız çıkar karşımıza. Dallarımızdaki yaprakları bir gecede sarartır, farkında bile olmayız. Sonra cilveyle girer koynumuza daha da sarartır. Dallarımızdan çekebiliriz zannederiz ellerimizi. Dal gerekmez, deriz. Nasıl olsa Eylül var, nasıl olsa Eylülün rüzgarında dolaşabiliriz, dokunabiliriz yeni ufuklara. Eylül öper bizi. Önce yavaşça... Sonra dudaklarında toplar tüm Eylülüğünü öper, koparız dallarımızdan ve apansız çekilir kıyılarımızdan Eylül bir boşluğa doğru ağır ağır sallanırız. Bu kendi boşluğumuzdur, bilmeyiz. Dudaklarımızda vakitsiz bir Eylül izi kalakalırız; dallarımızdan ayrı. Eylül vakitsiz terketmiştir bizi.

Geriyek Ekimin hırpalayan rüzgarları kalır. Tüm yeşilliğimiz Eylülüdedir oysa, tüm gücümüz Eylülüğümüzdedir. Ekime bir türlü anlatamayız bunları. Kimi zaman tanımadığı da olur Eylülü. Nasıl olur deriz, hani şu dudaklarımızda sıcaklığı bile daha gitmemiş olan Eylülü, hani şu koynumuza mürekkep biriktiren şehri nasıl tanımazsın? Bazen de gitti der bize Eylül bitti der. İnanmasak da her sonbaharda Ekimin rüzgarları ulaştırır bizi bu erince: Eylül bizi koyup gitmiştir. Terkedilmişliğin sancısıyla Ekime göz kırparız, cilveyle isteriz bize okşayıcı Eylül rüzgarları getirsin diye. Eylülü kaptırmayıp birazcık cimrilik yapmışsak kalan saklımızı gösteririz. Ekim, hırçın olsa da bir yandan da bilgedir. Aldırmaz saklımıza, sonsuz mutluluk vaatlerinde bulunmaz Eylül gibi. Dallarımızdan uzakta sararız gideriz.

Eylül birazcık Victor Hugo'dur. Onculayın yazdırır kendini. Birazcık Yusuf'un düştüğü tüm kuyulardan nasıl oluyorsa sağ salım çıkmasıdır. Hayallerimizin gerçek olabileceğine inandırır bizi, buna tüm ruhumuzla inanırız. Fakat yakışsız bir Balzac gibi gelir Ekim. Bir Madame Bovary gibi eser kıyılarımızda. Eylülü inat, Yusuf ilk düştüğü kuyuda ölmelidir der. Olur da kurtulursa, çölde susuzluktan kırılmalıdır. Şehrin melikine satılsa bile ayartılabilmelidir. Eylülde biriktirdiğimiz tüm Yusufuları Ekimin mezarlarına veririz birer birer. Sonra Yusuf olur gömülürüz.

Ekim ise Eylülün aksine bir gün ortasında ayrılır aramızdan. Giderken arkasına döner ve der : Aman! Kasım, kışın yaltakçısıdır.

Kasım gelir. Kasımda ne Eylülün aşk ve ayrılığı, ne de Ekimin bilgeliği vardır. Zaten bir şeyleri anlatma kaygısı da yoktur. Yarısını kışa satmıştır. O ak sakallı ihtiyar gelebilir diye sofrasını bile kurmaz aramıza.

Hüzünle geçer sonbahar. Hüznün tortusu kalır şakaklarımızda. Bu defa son deriz her sonbaharda. Ama yine Eylülü aldandır, Ekimi anlamaz, kasıma inanmayız. Bu böyle sürüp gider uzun zaman.

Sonra dal olur, yapraklar adarız sonbahara büyük bir bilgelikle.

Yoksa Siz Hala Annenizin Düşlerini mi Kullanıyorsunuz?

Arif Vehmi Köylü

İnsan günbegün değişiyor. Mükemmeliyet arayışıyla her gün bir başka başarıya adım atıyor. Kimi, kimliğini su gibi her kabın şeklini alarak buluyor; kimiye başkalarına şekil veren kap olarak.

İnsan denen canlı anlatılmak istenirse genel özellikleri itibariyle birkaç cümleyle anlatılabilir. Ama en sıradanı bile nasıl sürprizler yaşatır bize! kedyken aslan oluverir, cesurken korkak... Ya da A. Altan'ın deyişiyle: "bir azizenin bir fahişe gibi davranması; bir fahişenin bir azize kesilmesi bir an için..." ah o yaralı yerimiz yok mu? O ince zaaf noktamız. İşte o aralıktan sızıyor her şey; ihanet, ölüm, üzüntü hep o aralıktan girer. Hani İsmet Özel şöyle diyor ya:

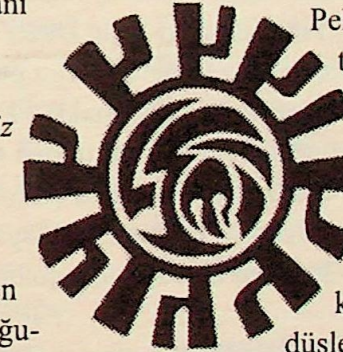
*Bize ne başkasının ölümünden demeyiz
Çünkü başka insanların ölümü
En gizli mesleğidir hepimizin*

Öyledir. Bu öyle bir uğraşdır ki bazen uğraşan kişi bile farkında değildir. Çoğumuz kendi hazinemizin farkında olmadan başkasının azık torbasında ne var merak ederiz. Hatta hayat denen yolculuk bu merakla geçer. Bunun için örgütler kurarız. Uzmanlar yetiştiririz. Leşerimizin adı şehit olur bunun için. İ. Özel'in bir şiirinde ağır bir sandığı beline bağlayıp intihar eden bir memurdan bahsedilir. Ama memur denizin dibinde fark eder sandığında bir hazinenin olduğunu:

*öyleyse adamın eyvah ışıdı yüreği
eve dönmesine gerekçe
bulamayacak bir daha
(İ. Özel.)*

Bizi birbirimize bağlayan hazine sandıkları değildir. Asıl bizi birbirimize bağlayan şey eksik yanlarımızdır. Tekamül etmiş insanın akşam eve dönmesine gerekçe yoktur. Çünkü hangi kapıyı çalsa çaldığı kapı ona ev oluverir. Sandıkta ise sadece altın yoktur. Hatta altına ihtiyaç da yoktur. Çünkü o sandıkta bundan öte bir kimlik, bir duruş şekli, bir pozisyon vardır. Çünkü sandıkta boşulunan denize şekil verecek o kutlu kap vardır. Ama o kabın farkına hep çok geç varılır. O büyük hazine çoğu zaman ağırlığıyla bizi sadece derinlere çeker ve ancak ölümlük, kaybedilecek her şeyimizi kaybetmişken cesaret edip o sandığın içine bakabiliriz.

Ömrümüz boyunca kaç sandık bizi böyle derinlere çeker; kaçından son anda haberdar oluruz; kaç bizi ağırlığıyla boğmuştur da haberimiz olmamıştır. Hesaba kitaba gelmez zannımca.

Peki ya yüreğinizde kaç sandık taşıyorsunuz? Kaçının ağırlığı size yük değil de başarı olmuştur? Hadi söyleyin, kaç intihar kaldırır sizin gönlünüz? Kaçınız şairin bu şiiriyle hemhal iken intihar düşleri kurdu? Yoksa siz hala annenizin düşlerini mi kullanıyorsunuz? Yazınık! Yoksa bunların hepsi sizin için nostaljik birer hatıra mı?

Unutma ey kâriim. Sorgulanmayan doğrunun, sağaltılmayan hayatın kıymeti harbiyesi yoktur.

Gökten iki kasa elma düşmüş. Biri okuyucuya, diğeri yazıcıya. Siz çıktınız kerevetine, biz erdik muradına.

İki kasa elma da nereden çıktı demeyin! Bu bir pamuk prenses masalı... ve hepimiz uyuyan güzelleriz.

KIRILMA DÖNEMİNDE 'KÜRT SORUNU'NUN TEŞEKKÜLÜ; 1844-1914

ADNAN
BAYAR

Sorunlarımızı tartışabilmek için en azından onların tartışılmaya değer ve de tartışılmayı bekleyen mevzular olduğu konusunda peşin, karşılıklı bir ön kabul gerekmektedir. Konuşmaya değer olan nedir? Eğer belli bir konunun yeterince ve doğru bir şekilde, doğru bir zeminde tartışılmadığına inanıyorsanız evvela yapmanız gereken şey, başkalarını da vaziyetten haberdar etmeniz olacak. Kürt sorunu ile ilgili tarihsel/sosyolojik bir çalışma yapmamıza sebebiyet veren husus aslında bu. Sonraki sayılarda da devam edeceğimiz bu çalışma için bir yargı ve sorgu geliştirilecekse, belki de yapılması gereken yazının sonunu beklemek olacaktır. Sorunlarımıza 'entelektüel bir dokunuş'un kapısını aralama noktasında yararlı olması umuduyla ilk bölümünü yayınlıyoruz.

Bedirhan Ayaklanmaları

'Bu büyük feodal Kürt Beyi, altın işlemeli cübbesi, bir metre çapında kocaman boyun atkısı ve mendili, kenarları kırmızı kıvrımlı çizmeleri, acayip kıyafeti ve davranışıyla neredeyse bir kral görünümündeydi... Yoksullar, dullar, körler ve sakatlar belirli aralıklarla Cizre yakınlarındaki Dêrgule Şatosunun avlusunda dolar... yanı başında duran keseden her birine ihtiyacı kadar para dağıtır... Aşırı dindar... Kendisini ziyaret eden Amerikalı misyonere göre din kurallarına aşırı derecede bağlıydı ve duasını aksatmazdı'(Kutschera, 2001:23)

Chris Kutschera, 1821'de Botan Emiri olan ve kimilerine göre Kürt milliyetçiliğinin kurucusu sayılan Emir Bedirhan (Bedirhan) için yukarıdaki alıntılarını yapar.

Osmanlının takriben 350 yıllık fetih geleneği yavaş yavaş son bulmaya başlamış, imparatorluk dağılma ve bölünme telaşı içerisinde kendi iç sorunlarıyla boğuşmakla yüz yüze kalmıştır. Yine takriben 'Lale Devri' olarak bilinen tarih kesitinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu pek çok iç isyan, kargaşa ve saray içi sorunlarla boğuşmaktan kurtulamamış; sonucunda da 'Osmanlı orduları batının sırtından alınıp doğunun Müslüman halkları üzerine yönlendirilir'(İslamoğlu, 1997:7). Zevk ve ihtişam tutkusu 'Patrona Halil İsyanı', 'Fedailer Hareketi' gibi ayaklanmaların başlamasına çoktan sebebiyet vermiştir.

Bu dönemler boyunca imparatorluk ile tebaa arasında hoşnutsuzluk ve güvensizlik artarak devam etmektedir. Özellikle Yavuz Sultan Selim döneminden beri imparatorluk ile ilişkilerini resmiyet altına almış bulunan 'yarı bağımsız' (Kutlay, 2002:36) Kürt Beyliklerine de bu vaziyet yansımıştır. (Kürt Beyliklerinin Osmanlı ile ilk resmi anlaşmalarından birinde, dönemin 'kızılbaş' tehlikesi önemli bir etken olmuştur. İran ve Alevilik faktörü Kürtlerin Osmanlı İmparatorluğu ile beraber yaşamalarında hayati bir önem arz etmiştir. Mezkur dönemde Kürtlerin müracaatı şöyledir:

... Can ü gönülden İslam Sultanı'na biat eyledik. İlhadları zahir olan Kızılbaşlar'dan teberrî eyledik. Kızılbaşların neşrettiği dalalet ve bid'atleri kaldırarak ve ehl-i sünnet mezhebi ve şafii mezhebini icra eyledik. Cihada gayret gösterdik ve İslam Padişahın'n yollarını bekledik. Duyduk ki, Padişah, Zülkadriye

Eyaleti'ne gitmiş; bunun üzerine biz de Mevlana İdris-i Bitlisi'yi makamınıza gönderdik. Hepimizin arzusu şudur ki;

'Bu muhlis ve size itaat eden bendelere yardım edesiniz. Bizim beldelerimiz Kızılbaş diyarına yakındır, komşudur ve hatta karışiktır. Nice yıllar bu mülhidler, bizim evlerimizi yıkmışlar ve bizimle savaşmışlardır. Sadece İslam Sultanı'na muhabbet üzere olduğumuz için. Bu inancı saf insanları o zalimlerin zulümlerinden kurtarmayı merhametinizden bekliyoruz. Sizin inayetleriniz olmazsa, biz kendi başımıza müstakil olarak bunlara karşı çıkamayız. Zira Kürtler, ayrı ayrı kabile ve aşiretler tarzında yaşamaktadırlar. Sadece Allah'ı bir bilip Muhammed ümmeti olduğumuzda ittifak halindeyiz. Diğer hususlarda birbirimize uymamız mümkün değildir. Sünnetullah böyle cari olmuştur. Ancak ümidvarız ki Padişah'tan yardım olursa, Arap ve Acem Irak'ı ile Azerbeycan'dan o zalimlerin elleri kesilir. Özellikle Diyarbakır ki, İran memleketlerinin fethinin kilidi ve Bayındırhan sultanlarının payitahtıdır. Bir yıldır kızılbaş askerlerinin işgali altındadır ve 50.000'den fazla insan öldürmüşlerdir... (Kutlay; 2002:36)

Cizre Beyliği bu büyük Kürt Beyliklerinden bir tanesidir. Bedirhan Bey 1844'ten 1848'e kadar gücünün doruğuna çıkmıştır. 'Para basıyor, Cuma hutbeleri onun adına okunuyor,

iktidarı doğuda İran sınırından, batıda Mezopotamya içlerine, Diyarbakır kapısından Musul'a kadar uzanıyor' (Kutschera, 2001:25).

1845'te Botan'ı geçen bir Fransız konsolosluk memuru, anılarında; 'Diyarbakır'dan Fırat'a inen yaklaşık 50 millik mesafede ülkenin farklılığı hemen göze çarpıyor. Tarım daha bakımlı, köyler daha iyi kurulmuş ve bolluk izlenimi veriyor. Burası Bedirhan'ın ülkesidir. O Bab-ı Ali'ye 250 bin kuruş haraç ödüyor. Ülkesi iyi yönetiliyor. Sert ama adil bir Bey(Kutschera, 2001:26).

Bedirhan Bey'in ileride 4 eşi ve toplam 99 çocuğu/torunu olacaktır.(Bedirhan: 1994;7)

Bu dönemler boyunca Hakkari Beyliğinin dağlık topraklarında yaşayan Nesturiler ile sürtüşmeler yaşamaktadır. Üstelik Nesturilerin içinde yavaş yavaş misyonerler belirmeye başlamıştır. O kadar ki misyoner faaliyetleri için Aşita'da bir hizmet binası kurulmuştur. (Jwaideh: 1999;128). Wadie Jwaideh, 'Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi' isimli çalışmasında Avrupalı ve Amerikalı misyonerlerin Kürdistan'daki varlıklarının Kürt aşiret reisleri ve beyliklerini sık sık kızdırdığını anlatmaktadır.(Jwaideh, 1999:129). Bedirhan Bey, 70 bin kişilik bir askeri güç ile Nesturilerin üzer-

1880' lerde İstanbul'da bulunan Bedirhanilerin önde gelen şahsiyetleri:

Oturanlar (soldan sağa): Emin Ali Bey, Ali Şamil Paşa, Bahri Bey. Ayaktakiler (soldan sağa): Murat Remzi Bey, Hasan Bedirhan, Mikdat Mithat Bedirhan ve Kamil Bedirhan.

ine yürür ve binlercesini katleder (Jwaideh, 1999: 138), Bu saldırının ikinci defa tekrar yenildiği de ilgili kaynaklarda yazmaktadır.

İngiltere ve Fransa Osmanlı'yı şiddetli bir şekilde protesto ederek Bedirxan'ın bu tutumuna son verdirmesini talep ederler. Kürdistan'ın neredeyse tamamı Kars ve Ardahan Beylikleri dahil Bedirxan Bey'in denetimindedir. İstanbul hükümetinin gönderdiği askeri birliği bozguna uğratmakta zorluk çekmez ve bunun karşısında bağımsızlığını ilan eder. 'Bedirxan, Botan Emiri yazısını taşıyan kendi özel sikkesini bastırır, ülkesinin merkezi olarak da Cizre'yi belirler (Kutlay, 2002:220).

Osmanlı Ordusu ile Urmiye yakınlarında tekrar savaşır ve kazanır. Üçüncü saldırıyla birlikte sekiz ay kuşatma altında bırakılır ve nihayetinde pes eder. Daha doğrusu anlaşmaya razı edilir. Önce İstanbul'a, oradan da ailesi ve çevresinden iki yüz kişi ile Girit adasında sürgüne gönderilir. 1856'da Girit'li Yunanların ayaklanmasını bastırır, ödül olarak İstanbul'a getirilir; buradan da 1868'de hayatını kaybedeceği Şam'a gönderilir (Jwaideh, 1999:142).

Bedirxan Bey arkasında çok sayıda torun bıraktı. Bunların çoğu milliyetçi Kürt hareketlerinin içinde yer aldılar. En bilinenleri arasında Celadet Bedirxan, Kamran Bedirxan ve Süreyya Bedirxan sayılabilir.

İngiltere ve Fransa Osmanlı'yı şiddetli bir şekilde protesto ederek Bedirxan'ın bu tutumuna son verdirmesini talep ederler. Kürdistan'ın neredeyse tamamı Kars ve...

Aslında Bedirxan Bey'in isyanlarından önce de Kürt Beylikleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında bir dizi çatışmalar meydana gelmiştir. Sözgelimi 1806'daki Abdurrahman Paşa

Ayaklanması, 1818'deki Dilbaslar Ayaklanması ve meşhur Rawandız Ayaklanmaları, 1839'daki Mahmut Paşa Ayaklanması bunlara örnek olarak verilebilir. Fakat bunlar genelde aşiret ve beylik yapılanmalarının kendi iktidarlarını koruma refleksleri olarak okunabilecekken Bedirxan Bey meseleyi daha çok 'Kürtlük' payesi ile ele almıştır. Söz konusu Beyliğin daha sonraki dönemler boyunca Kürtlüğün kültürel ve siyasi inşası yönünde ortaya koyduğu uğraşlar da göz önüne alındığında durum daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Zaten Kürdistan'daki söz konusu beylikler sık sık kendi aralarında da savaşmış iktidar ve çıkar merkezli sürtüşmeler yaşamışlardır (Tori, 2002:9).

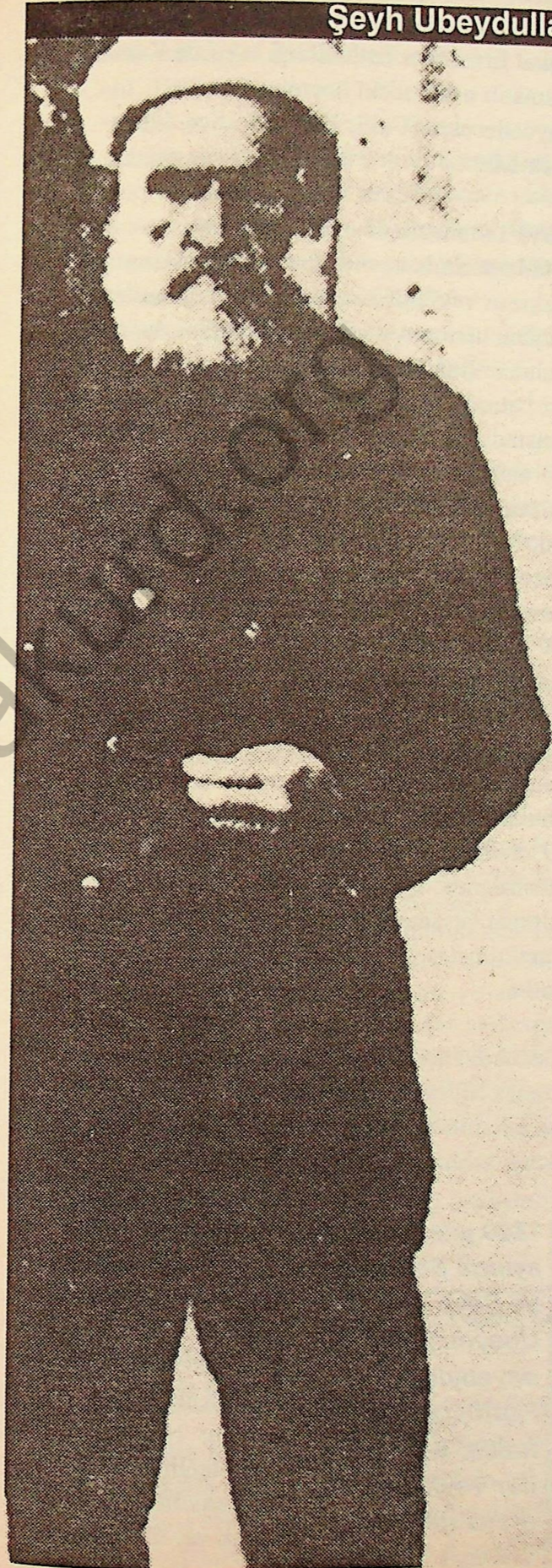
1854-55 yılları arasında Bedirxan'lardan Yezdanşer, İmparatorluğa karşı tekrar ayaklanacaktır. Ayaklanma Siirt, Van ve Musul'a kadar olan bölgeyi içine alır. Kürtlük faktörü artık tamamen ön plan çıkacaktır. Yezdanşer'in amacı Kürt birliğini kurmak ve bağımsızlaştırmak olacaktır (Tori, 2002:177). 1855'te Yezdanşer, İngiliz konsolosluk ajanı Nimrud Rassam'ın tuzağına düşer, vaatlerine kapılır ve kandırılarak yakalanır, ardından İstanbul'a getirilir (Nikitin, 2002:334).

1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra merkezi hükümetin Kürdistan'daki egemenliği nisbeten sarsılmıştır. Bedirxan'lardan Osman ve Hüseyin Beyler, Sultan 2. Mahmut ve Abdülmecid döneminde dedeleri Bedirxan'ın kaybettiği yarı bağımsız mirliği geri almak için isyan ederler (Kutlay, 2002:217-233). Dokuz ay egemenlikleri altına aldıkları 'Botan Mirliği' güç kullanılarak kontrol altına alınmayınca çeşitli entrika ve hileler ile üstesinden gelinir (Jwaideh: 1999;141).

Şeyh Ubeydullah Ayaklanması

Yezdanşer Ayaklanması Kırım Savaşı dönemine denk gelmişti. Yeni bir Osmanlı-Rus savaşı tekrar kapıya dayanmıştır. Bu arada İngiltere bu savaşa yönelik olarak 'Osmanlı

Şeyh Ubeydullah

Bu arada gerek savaş sürecinde ve gerekse de savaş sonrasında Kürdistan'da çok ciddi ekonomik huzursuzluklar baş göstermeye başlamıştır. Ağır vergiler de bunun üzerine eklenince...

İmparatorluğu'nun hazırlıklarını dikkatle izlemektedir. İngilizler, Kürtler'in Osmanlı'ya destek olmaktan vazgeçmelerinden endişelenmekte ve böylece Rusya'nın bu bölgede nüfuzunu artırabilme olasılığı karşısında kuşkulanamaktadır. Kürtler'i (Osmanlı'nın yanın-

da) savaşa teşvik etmekte ve bu arada da İstanbul Hükümetinden nüfuz sahibi olan Kürtler'in yerlerinden uzaklaştırılmalarını ısrarla istemektedir. (Celil, 1998:32). Zaten 19. yüzyılın başlarından itibaren İstanbul Hükümetinin yarı bağımsız Kürt beyliklerini dağıtma, topraktan uzaklaştırma politikası mütemediyen yürürlükteydi.

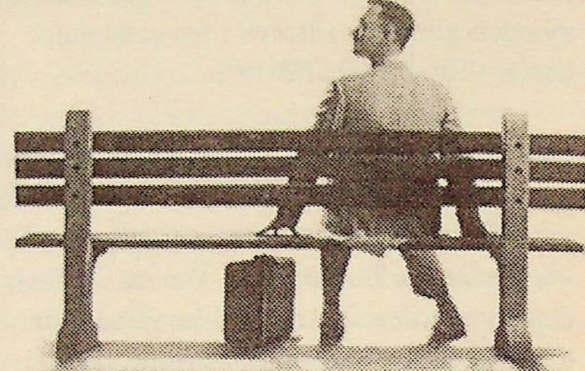
İstanbul'daki büyükelçi Eliot'un tavsiyesi üzerine Erzurum'daki İngiliz konsoloslugu Kürdistan'ın her yerini gezer, Osmanlı için tehlike arz eden etkin Kürt ileri gelenleri hakkında bilgi toplar (Celil, 1998:39).

Tabii Rusya'nın da güvencesi Kürtler'dir ve bu savaşta Kürtler'in Rusya'nın yanında savaşabileceklerini ümit etmektedir. Fakat Rusya'nın bu beklentisi boşa çıkar ve meşhur Nakşibendi Şeyhlerinden, Şeyh Ubeydullah-i Nehri (Şemdinli) 1977'de yanındaki 5 bin kişilik savaşçı grubuyla Ruslara karşı neredeyse tek başına savaşır (Celil, 1998:40). Böylece 'din kardeşliği' faktörünün İmparatorluğun bekası ve birlikteliği için bir kez daha belirleyici unsur olduğu gerçeği pekişmiş olur.

Bu arada savaş sürecinde ve savaş sonrasında Kürdistan'da çok ciddi ekonomik huzursuzluklar ortaya çıkmıştır. Ağır vergiler de bunun üzerine eklenince kaçakçılık, yağma vs. durumlarda artış gözlenmiştir.

HELİN
AKBİL

Başlığı görenler, yanaklarını ağızlarıyla iter kıvamda okumaya başladı. Bilenler bilir, Sıdika komik bir tiptedir.

Attila Atalay'ın yarattığı bu hayal kahramanı yaklaşık 6 yıl önce televizyon dizisine uyarlanmış, belirli bir izleyici kitlesi edinmiş bir süre devam ettikten sonra reyting savaşlarının kurbanı olup Türk Televizyonculuk Tarihindeki yerini almıştı. Günün değişik saatlerinde yayınlanan eski bölümlerinin izlenme oranının nispeten yüksek oluşu ve içinde bulunduğumuz zamanlardaki dizi furyasının etkisiyle beraber Sıdika geri döndü.

İzleyiciler, Sıdika II'nin ilk bölümlerine pek ilgi göstermedi. Çünkü birçok şey farklılaşmış bir çok oyuncu değişmişti. Yapımcılar, özellikle bazı eski oyuncularını diziyeye tekrar eklemeyince Sıdika I'e yakın bir düzey tutturuldu.

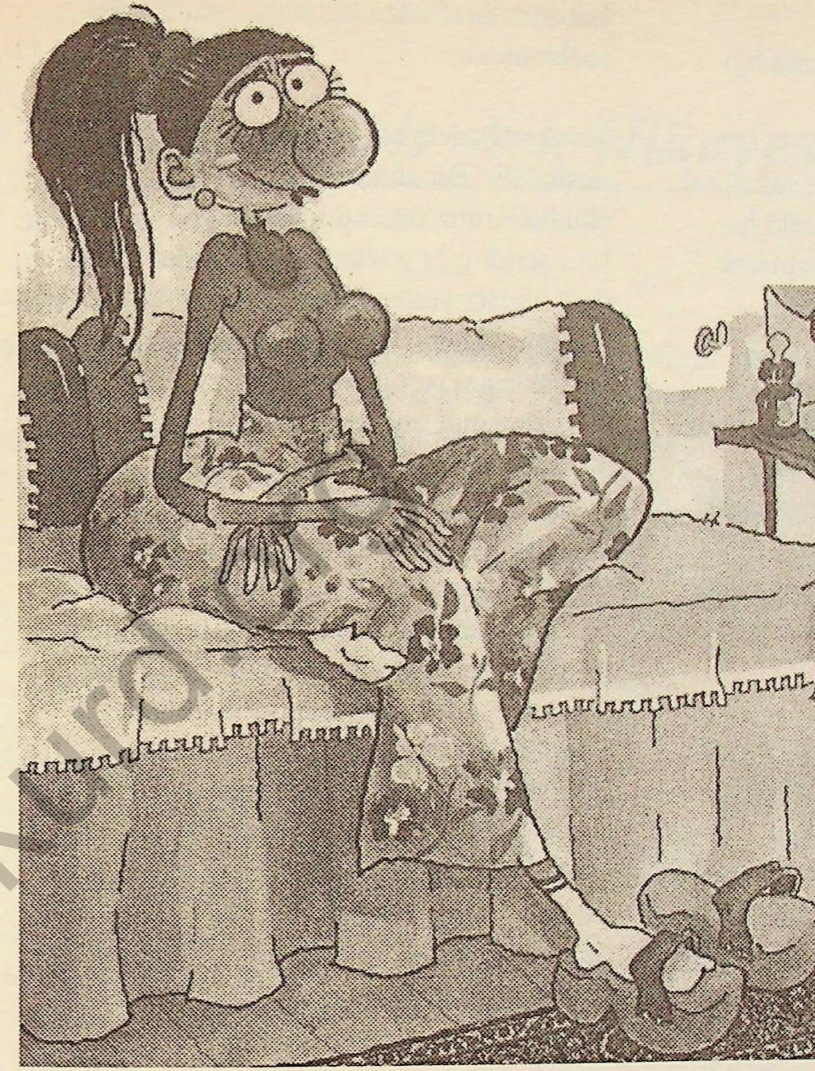
T.V. eleştirmeni değilim. Olmaya da niyetim yok. Yapmak istediğim, Sıdika üzerinden, 'ev kızı'nın ne olduğunu ve bir insanın nasıl ev kızı haline getirildiğini tartışmak.

Önce Sıdika kimdir ?

Konuşmasına 'viyadük' diye başlayan, Clinton'a aşure gönderen, dayak yiyen gazetecileri baba ve abi korkusuna rağmen eve alan, annesine depresyonun bir çocuk hastalığı olmadığını anlatmaya çalışan, babasıyla tavla oynamamak için pulları yutan, abisinin, kızların hipotenüsü (!) ile ilgili sorularına maruz kalan, Susurluk'tan (kamyondan) sonra çok değiştiğini söylemek için günde 20 defa evini arayan Kenar'la baş etmek zorunda olan, eline geçen ve üzerine mürekkeple bir şeyler çiziktirilmiş olan her şeyi okuyan ve bütün bu bildiklerine rağmen hala bir 'Ev Kızı' olması beklenen...

Yukarıda saydıklarımızdan en azından bir kaçı hatırlıyorsanız az çok Sıdika'yı seviyorsunuz ve izliyorsunuz denilebilir.

Sıdika, yukarıda sayılan bütün özelliklerinin farkındadır. Kişisel imkanlarıyla gereklisiz birçok şeyi öğrenen Sıdika, birçoğumuz gibi ömrünü okul sıralarında/ koridorlarında/ yollarında/kantinlerinde geçirmemiştir.

'İnsanların zaafı üzerine kurulu, toplumsal gerçekliği yansıtmayan, demagojiden başka hiçbir amacı olmayan diziler' diye bir cümle kurup bu cümleyi soru formatında aile bireylerine sordunuz. Ne oldu?...

lerini yorumlayan, yorumladıklarını annesiyle paylaşmaya çalışan, ama her seferinde kafasına gelecek terliğin tedirginliğini hisseden Sıdika yazgısının farkındadır. Ama bu yazığa razı değildir.

Sıdika'nın hali bu. Bir de 'Sıdika olma' hali var. İtiraf etmek gerekirse bu 'olma' halini ben ve benim gibiler için kullanıyorum. Kişiselleştirmeden anlatmaya çalışayım. Sıdika'nın genel hali evde oturmak. 'Sıdika olma' halinde ise bir süre sonra evde

oturmaya başlanılır.

Şimdi gelelim asıl meseleye...

Sıdika, izlendiği sürece izleyenlere keyif verir. Tamlamadan 'trajik' kısmını atarsak 'komik' zihnimize ve gözlerimize yer edindir. Fakat duruma bakış açımızı bir an değiştirecek olursak... bir başka deyişle izlediğimizi unutup yaşadığımızı düşünürsek (?) Aynı keyif o zaman da söz konusu olacak mıdır acaba?

Sıdika, yukarıda sayılan bütün özelliklerinin farkındadır. Kişisel imkanlarıyla gereklisiz birçok şeyi öğrenen Sıdika, birçoğumuz gibi ömrünü okul sıralarında/koridorlarında/ yollarında/kantinlerinde geçirmemiştir. Babasının seçimi dolayısıyla evinde oturmaya geleneksel yaşam tarzını devam ettirmeye 'mahkum' edilmiştir. Fakat hepimizin bildiği gibi Sıdika, geleneksel bir kız değildir. Gündemi takip eden, öğrendik-

Bir başka deyişle 'olma' halinin gerçekleşmesi 15-18 yıl arasında değişen bir eğitim hayatından sonra gerçekleşir. Bildiğiniz gibi okul bitince ve siz okuldaki ayrılıp köşeyi döndüğünüzde karşınıza belki koca koca işyerleri çıkıyordur ama kimse size iş vermiyordur. Dolayısıyla okul bitince ilk gittiğiniz yer evinizdir. Bazıları daha sonraları evlerinden işlerine gitmeye başlarlar- ki şimdilik konumuzun dışında olan bir olaydır- ama diğer bazılarının sabah uyandıklarında gidecek bir işleri yoktur ve 'olma' süreci kaçınılmaz bir şekilde başlamıştır.

İnsanlar gidemedikleri için ne yaparlar? Kalırlar. Tabi kalacaklardır. Çünkü başka şansları yoktur.

Bir süre sonra ailenizin de içinde yaşadığı haneyle baş başa kalırsınız.

Bundan sonra önünüzde seçim yapacağınız iki yol vardır : ya öğrendiklerinizi evdeki hayatınızda uygulayacaksınız ya da unutacaksınız. İlkini seçtiğiniz varsayıyorum.

Muhtemelen evde tüm gün size eşlik eden ve yine muhtemelen sizden daha az bir süre okula gitmiş olan bir adet anne ve eğer varsa -ki en az bir tane vardır- kardeş veya kardeşler bulunmaktadır. Zamanınızın büyük bir kısmını -iş aramak dışındakileri- onlarla geçirmek durumundasınız.

Biraz beyin jimnastiği yapalım. Sizin evden uzak olduğunuz zamanlarda aileniz bir takım, sizin yabancı olduğunuz alışkanlıklar edinmiş olabilir. En popüler örnek: T.V. dizileri. Sizin evinizde de izlenmesi farz olmuş mutlaka bir veya birkaç dizi televizyonlarda boy göstermiş olabilir. Duygu sömürsü ve ucuz repliklerle dolu olan bu dizilere haliyle siz bir süre sonra tahammül edemeyecek duruma geleceksiniz.

'İnsanların zaafları üzerine kurulu, toplumsal gerçekliği yansıtmayan, demagojiden başka hiçbir amacı olmayan diziler' diye bir cümle kurup bu cümleyi soru formatında aile bireylerine sordunuz. Ne oldu?... Koca bir sessizlik. İlk şokun ardından toparlanan aile bireyleri, birer avukat kesilip savunmalarını verdikten sonra, size son bir iyilik daha yaparlar: dizinin ayrıntılı bir özeti.

Üzerinde derinlemesine düşünülmeden seyredilen haber bültenleri, ya da gazete haberleri evin babası tarafından çatık kaşla ve büyük bir ciddiyetle dinlenir/okunur. Sizde bu işlerin aslında böyle olmadığını mevcut politikanın ne olduğunu, sistemin nasıl işlediğini diliniz döndüğünüzce anlatmaya çalışırsınız. .

Babanız tarafından bir süre ..ist olmakla suçlanırsınız.

Artık mücadele başlamıştır.siz muhalefetsinizdir. Bir süre sonra okuduklarınız/öğrendikleriniz gün içinde, bir film şeridi gibi gözünüzün önünden geçer ve ilgili-ilgisiz yerlerde dilinizden dökülürler. Örneğin annenizin yaptığı yemeğe hermenetik bir yaklaşım sergileyebilirsiniz. Tüm iktidar-bilgi söylemlerini tencere kaynıyorken görebilirsiniz. Evin içine okuduğunuz yazarlar dolabilir. Evin odalarını ilkçağ, ortaçağ, yeni çağ diye ayırabilirsiniz. Kardeşinizin oyun oynarken sergilediği tipik çocuk davranışlarına Freudiyen yaklaşımlar sergileyebilirsiniz. Abinizin halı saha maçlarından veya tuttuğu takımından hareketle son politik gelişmeler hakkındaki görüşleri konusunda garip fikirlere kapılabilirsiniz. Evde tüm bunlar oluyor bir yandan da siz iş arıyor olabilirsiniz. En kötüsü iş ararken, işverene aradığı insanın siz olduğunu anlatmak deve ve hendek ilişkisinden başka bir şey değildir. Kimi zaman kendinizi Sıdika'dan çıkıp garip bir Fransız filminde bulmanızda mümkün.

Edindiğiniz alışkanlıklar, öğrendikleriniz vs. size çok lüks gelmeye başlayabilir. Zamanla esnemeler başlar, yukarıda belirttiğimiz ikincisine pekala sapılabilir.Bildiklerinizi unutup, sade ve düz bir hayatta kendinizi rahat bir koltuk bulmak ve orada öylece oturup hayata seyirci kalmak. Hayat önünüzden geçer ve siz seyirci kalırsınız. Bir süre sonra kendinize yabancılaşmaya başlırsınız Yol Sıdika olmaya çıkıyor. Çatışan iki dünyada Sıdika, sığındığınız tampon bölgedir. Sıdika'nınki trajikomik bir hayattır. İzlerken çok sevimli görünüyor peki kendinizi izlerken bulmak...? İşte bu biraz acıtıcı bu kez ağzınız yanaklarınızı değil de, kaşlarınız birleşerek alınınızı yukarı doğru itmeye başlar.

Unutulmuş Bir Aşk Hikayesi

Mehmet Kahya

Ona ilkin yağmurlu bir kış akşamında, karanlığın şehrin üstüne çelik kanatlarıyla vurduğu bir mualak zamanda rastlamıştım. Lise son sınıfın düş vurgunlarıyla geçen son kış mevsimiydi. Eda edilmekte gecikilmiş ikinci tapınmasının artık içimde kezzap yaralar açmadığı o günde, babama inat tüm umutlarımı bol arabeskli bir kahvehanenin dip masalarında bıraktığım o akşam üstü, sigarasız/kimliksiz ve parasız, şehrin kaldırımlarında kaldırım yağmurlarıyla dans ediyordum. Ömrüm boyunca masama 2., 3. ve 4. olmaktan öte bir anlam taşımayan o kısır tacirler, uğultuyla misafir oluyorlardı kulaklarımıza. Yaşamın gereklerinden bahseden o ölümlerle, arada bir beton blokların arasından görülen Mezopotamya ovasını seyrediyor ve inadına bir yere yetiştirme kaygısı taşımayan bir yürüyüşle arşınıyordum şehrin kefenlerini.

Birden onu gördüm. Son baskıya yetiştirilmeye çalışılan bir vahiy gibi telaşlı ve ayakların kanatlıydı. Sanki o durmuş da hayat onun ayakları altından akıp gidiyordu. Kulaklarımdaki sahte uğultular silinmiş; şehir, ellerini ceplerine saklamış bir çocuk gibi sus pus olmuştu. Ben onun yüzünde ülkeler arşınıyordum aceleyle. Boynundan yukarı dudakları müebbet kelepçeliydi. Ve bir avcının apansız, bir kurtla burun buruna gelmesi gibi... gözleri! Ah o sonu gelmeyen ülke, İlticasız hayvanlar taşıyan... ve saçları öfkeli bir nehir gibi yüzümün kuraklığından aktı bir an. Gördüğü serabın gerçekliğine uyanan susuz bir mecnunu tarife gerek var mı ki!!!

Gitti.

Önce yağmurun sesini duydum. Sonra hazımsızlık çeken yolun metal guruldalarını. Sonra şehrin ışıkları gözlerime avanak ve plansız bir Halit gibi saldırdı. Akşam son bir kez göğün en dibine çekildi ve çelik kanatlarını alabildiğine açıp şehrin üstüne kapadı: akşam oldu.

İşte sabahın ve akşamın o en ince noktasında onu buldum ve kaybettim. Elvedasız bir ayrılıkla ayrıldım ölümlerimden ve merhabasız bir eve sığındım; kendi evime.

Yazık! Yıllar öncesindeki bu hatıranın daha sonrasını hatırlamıyorum. Akşam, yüzünde bordrosuz çocukların öfkesini taşıyan babamın bana neler söylemiş olduğunu hatırlamıyorum. Ertesi gün neler yaptığımı hatırlamıyorum. Daha ertesi ve daha daha sonraki gün ve günlerde neler yaptığımı hatırlamıyorum. Şimdi, şimdisi boynuma asılan çok daha sonraki günlerde neler yaptığımı hatırlamıyorum.

Akşamın geceyle sarmaş dolaş olduğu bu Diyar-ı Bekir akşamında, zorunlu romantikler gibi masamdaki mumun kendini tüketişini seyrederken bunlar aklıma nasıl geldi bilmiyorum. Eğer bir sonu/sonucu varsa bu buruk yaşanmışlığın nasıl bitmiş olduğunu da...

İletişim
Yayımları
2003
279 sayfa

Kürt meselesi üzerine söylenecek her söz, yapılacak her çalışma, kadim bir sorunun ardına düşmek zorunda kalır: Kürt sorunu nasıl çözümlenmelidir? Toplumsal olanı, kendisine ilişkin bütün mülahazaların ötesine geçen, görünür kılınabilir ve dolayısıyla rasyonel bir dönüştürme (siyaset) faaliyetine açık bir kategori olarak algılayan özel bir kanaate işaret eden bu kadim soru, en azından bu yalınlığıyla, mevcut çalışmaları meşgul eden öncelikli soru olmadı. Toplumsal münhasıran kaotik, siyasal olanı ise münhasıran irrasyonel bir kategori olarak algılamamanın oldukça uzağında olmakla birlikte, bu çalışma, toplumsalın transparanlığına ve siyasetin rasyonelliğine dair derin kuşkularla işe başlamış olduğundan, toplum mühendisliğinin iştahını kabartan o kadim sorunun ardına düşmek yerine, Kürt sorununun tarihsel ve toplumsal karakterini tetkik etmenin peşinde oldu.

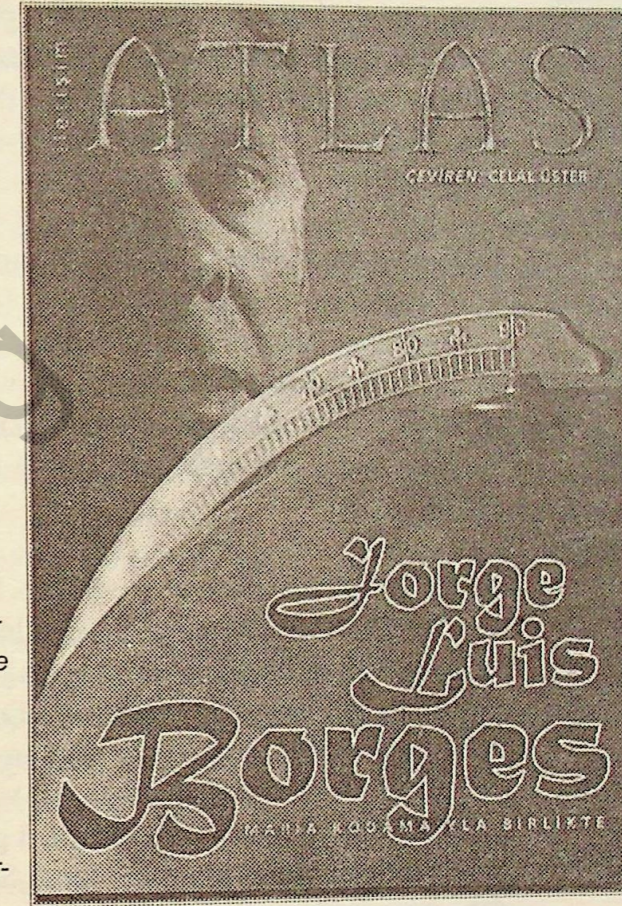

sorunu olarak okunabildiğini keza 'ecnebi kıskırtması', 'bölgesel geri kalmışlık' gibi okumaların da bunu desteklediğini vurgular Yeğen. Sorunun çözümsüzlüğe itilmesinde, hatta çoğu zaman artık söz söyleme gücünün tüketilmesinde devletin sorunu gerçekten böyle algılaması yatıyor. Yeğen, bu algılamamanın kodlarının Türk modernleşme söylemindeki yerine de işaret ediyor ve modernleşme sürecinin nasıl okunabileceğine ilişkin ipuçlarının temin edebileceğine inanıyor. Kitabın bir diğer önemli kısmı da Kürt direncinin yine bu modernleşme kurgusu içerisindeki yerinin analizini içeriyor. Yazar bu direncin yerli yerine oturabilmesinin gerekliliğine işaret ediyor. Kürt direncini tarihten başışık bir milli kimlik çerçevesine oturarak mitleştiren yerleşik muhalif söyleme karşı da uyarıyor. Kitap Kürt meselesine kuramsal bir yaklaşım getirerek, bu ağır mesele hakkında 'söylenecek söz'ün tükenmediğine de kanaat getiriyor. Hamasetin de, araştırma nesnesiyle alakasız bir akademik yabancılaşmanın da berisinde, tartışmaya önemli argümanlar sunabilir. Sorunun akademik bir hassasiyetle ele alındığı ender çalışmalarından biri. Umarız devamı gelir.

Türkiye'nin son yüzyılda yaşadığı en önemli ve de 'ağır' problemlerinden biri, belki de başlıcası 'Kürt Sorunu'dur. Devletin soruna karşı tavrı, tepkisi, sorunu algılama biçimi sorunun şekillenip boyutlanmasında belirleyici bir role sahiptir. Kürtlere karşı kategorik inkar söylemi üzerinden ağırlaşan sorunun başat bakış açısını söz konusu inkarcı tavır şekillendirmiştir. Kürt sorununun devlet nezdinde 'irticai kalkışma' olarak veya 'aşiret ve eşkıya'

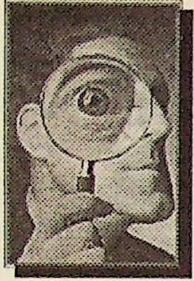
İletişim
Yayımları
2002
106 sayfa

Atlas, Jorge Luis Borges'in tüm kitaplarından farklı bir kitap. Borges ile eşi Maria Kodama'nın, dünyanın dört bir yöresinde benzersiz sesleri, dilleri, alacakaranlıkları, kentleri, bahçeleri, insanları keşfedişlerinin seyri içinde ortaya çıkan bir Atlas. Havasını içlerine çektikleri İstanbul, Venedik, Atina, Cenevre, Roma, Paris ve Madrid'in sunduğu fotoğraflarla Borges'in metinlerinin bir harmanı. Ama, ne fotoğrafların eşlik ettiği metinlerden oluşuyor, ne de metinlerle açıklanmış fotoğraflardan. Atlas, söz ile imgenin Borges'çe buluşması. Yeryüzünün ruhundan doğmuş düşlerin, zamanın örgüsünde örtüşmesi. Zorlu dağlar, duru denizler, büyümlü adalar arasında bir yazınsal çağrışımlar yolculuğu. Kapayın gözünüzü, rastgele açın bu Atlas'ı. Borges'le birlikte, zamanın dışında bir zamanda, takımı yıldızlara uğrayıp evrenin dilini öğrenin. Borges'in dediği gibi: "Bilinmeyi keşfetmek, yalnızca Sinbad ya da Kopernik'e vergi değil. Her insan bir kâşiftir."

Yanılmıyorsam, nedenlerin çoğulluğundan ilk kez John Stuart Mill söz etmişti. Hiç kuşkusuz sözcüğün gerçek anlamında gerçek bir atlas olmayan bu kitabın ortaya çıkışı ile ilgili olarak, açık seçik iki neden gösterebilirim. Birincinin adı Alberto Girri; Arjantin'in önde gelen şairlerinden. Maria Kodama ile benzeniz, su dünyayı mesken tutuşumuzun güzelim seyri içinde gezmedik yer bırakmadık; havasını içimize çektiğimiz yerler, bize bir çok fotoğraf, sayfalar dolusu metin sundu. İkinci nedeni, yani yayıncı ve eleştirmen Enrique Pezzoni, sözünü ettiğim fotoğraflarla metni gördü; fotoğraflarla metnin harman edilmesiyle ortaya karmakarışık, ama akıllı başında bir kitabın çıkabileceği görüşü ise Girri'den geldi. İşte, bu kitap o kitap. Ama ne fotoğrafların eşlik ettiği metinlerden oluşuyor ne de metinlerle açıklanmış fotoğraflardan. Her bölüm, sözcüklerle imgelerin birliğinin somut bir yansıması. Bilinmeyi keşfetmek, yalnızca Sinbad'a, Kızıl Erik'e ya da Kopernik'e vergi değil. Her insan bir kâşiftir. Her insan, acıyı, tuzluyu, eğikliğini, düzlüğü, sertliği, gök kuşağının yedi rengini, alfabenin yirmiden fazla harfini keşfetmekle başlar işe; ardından yüzleri haritaları, hayvanları, yıldızları keşfeder. Sonunda, ya kuşkuya erişir ya da inanca; ama her seferinde hiç şaşmayan tek bir sonuca, gerçekte ne kadar cahil olduğu sonucuna varır. Maria Kodama ile ben, hepsi de birbirinden farklı ve benzersiz sesler, diller, alacakaranlıklar, kentler, bahçeler, insanlar bulmanın coşkusunu ve şaşkınlığını paylaştık. Bu sayfalar, keşke, hala süreduran o uzun serüvenin antları olabilse. (Borges'in kitabına yazdığı öndeyişten)

İŞ, GÜÇ SAHİBİ OLMA

DENİZ AYDIN

Evet, Goethe bütün isteklerin bu dört öğeden oluştuğunu söyler. Freud bunu bir adım daha ileri götürerek isteklerin temelinde cinsellik ve saldırganlık yattığını söyler. Benim daha basit bir teorim var: *İnsanların tüm isteklerinin temelinde sadece güçlü olma isteği vardır.*

Durumu daha iyi anlayabilmek için yapmamız gereken tek şey 'güç' kavramını iyi tanımlayabilmek. Diğer insanlardan güçlü olmayı, onlar üzerinde kontrol sahibi olmayı sadece fiziksel ya da mali yaptırımlara sahip olmak biçiminde yorumlamamalıyız. Hatta güç sahibi olmanın yollarına baktığımızda duygusal yolların, kontrol mekanizmalarının büyük kısmını oluşturduğunu görmekteyiz.

Örnek vermek gerekirse -ki gerekiyor- bebeklik insanoğlunun en aciz dönemidir. Teknik olarak, yapabildikleri tek şey ağlamaktır. Fakat bir bebek sabahın 3'ünde acıktığı için, sadece ağlayarak evdeki herkesi uyandırma gücüne sahiptir. Tabii aile de bebeğe yemek vermeyerek onu açlıktan öldürme gücüne sahiptir. Buna karşılık bebek de ölmek suretiyle sizi vicdan azabına sokma, hapse atırma ve cehenneme gitmenizi garantileme gücüne sahiptir. Bu yüzden onu aç bırakamazsınız. Sanırım güç kavramı şimdi daha iyi anlaşılıyor.

Örnekten de görülebileceği gibi güç sahibi olma isteğinin yanlış bir tarafı yok. Zaten hayatın her alanında bunu görebilirsiniz: Daha büyük bir ev güçtür, keza daha iyi bir araba da. Hatta o kadar uzağa gitmeye gerek yok, daha beyaz beyazlar da güç simgesidir. Çünkü bu yolla komşudan üstün olunabilir. Hatta bir çiftin hangi filme gidileceği konusunda yaptıkları tartışma da bir güç savaşıdır -ki hep aynı taraf kazanır.

Fakat temel bir noktayı gözden kaçırmamak gerekir ki bunu zehirli maddelerle ilgili birinci kural çok iyi açıklamaktadır: *'Herşeyin fazlası zehirdir.'*

Güç isteği, güç tutkusu haline geldiğinde insanın inanılmaz derecede değiştiğini gözlemlemek olaşıdır. Çocukluğunda sessiz, utangaç bir yapıya sahip olan Adolf'un insanları yönlendirebilme gücüne sahip olduğunu farketmesi ile Hitler'e dönüşmesi en iyi örneklerdendir. Yine dönemin Alman halkının içine düştüğü, kendilerini diğer insanlardan üstün, yani güçlü görmeleri yanlışlığı da hepimizin içinde bulunan bu isteğin nasıl kolayca yoldan

Çocukluğunda sessiz, utangaç bir yapıya sahip olan Adolf'un insanları yönlendirebilme gücüne sahip olduğunu farketmesi ile Hitler'e dönüşmesi en iyi örneklerdendir.

çıkabileceğini göstermektedir. Taraftarlar güç hissi elde etmek için takımlarının başarılarını kullanırlar, öğretmenler konularını, kamyoncular araçlarının büyüklüğünü, kadınlar güzelliklerini, erkekler paralarını vs. vs.

Peki bu durumun kontrolden çıkmasının temel sebebi nedir. Yani bir insanı, diğer insanlarla aynı düzlemde uyumlu bir şekilde yaşamak yerine onlardan üstün olmaya iten şey nedir.

'İnsanlar her zaman eşit olamazlar. Toplum içinde bir hiyerarşiye ihtiyaç var, dolayısıyla her zaman güçlüler ve zayıflar vardır' düşüncesinin aklınızdan geçtiğini varsayarak otorite kavramını biraz açıklamak istiyorum.

Elbette ki toplum gibi devasa bir sistemin düzgün işleyebilmesi için kurallara ihtiyaç vardır. Bazı kurallar konmalı ve insanların bunlara uymaları sağlanmalıdır. Bu da doğal olarak bazı insanların diğerleri üzerinde bir güce sahip olmalarını gerektirir ki genel adıyla devlet olarak bilinen yapılanmanın ortaya çıkışı bu şekildedir.

Sorun insanların otoriteye bakışının ve otoritenin insanlara bakışının sağlıklı bir sistemden beklenen şekilde olmamasıdır. Sorun, bireylerin kendilerine verilen gücü kişisel tatmin aracı olarak kullanmaları yani insanları kontrol etmekten zevk almaya başlamaları ile ortaya çıkar ve üzerinde güç uygulanan insanların otoriteye başkaldırmaktan zevk almaları ile devam eder.

Bricisine örnek olarak 'koltuk sevdası' kavramını verebiliriz. Aslında insanlara hizmet etmek için kendisine yetkiler verilmiş

bireyin, gücün tadına varduktan sonra adeta bir müptela gibi gücün devamına çalışması, kaybettiğinde ise geri alma çabalarını anlatan bir kavramdır bu.

İkincisine örneği herkes kendisi verebilir çünkü mutlaka böyle bir olay yaşamıştır. Çünkü insan karşısındakinin gücünü kendi iyiliği için değil de kendi iyiliği için kullandığını farkedince yaradılıştan gelen doğal bir başkaldırı hissi uyanır.

Güç takıntısı ve otoriteden rahatsızlık duyma sorunlarının temelinde ise çok masum bir neden vardır: Çocukluk. Çocuklukta geçirilen travmaların bilinçaltına yerleşmesi ile yaşamın sonraki dönemlerinde davranışları şekillendirecek yapının temelleri atılmaktadır.

Çocukluğunda şiddet gören birey otorite sahibi olduğunda gücünü kendini iyi hissetmek için kullanacaktır. Sıradan bir vatandaş olduğunda ise her türlü otoriteye karşı olacaktır. Tabii ikisinin de çocukluğun ne kadar 'haksız' geçtiğine bağlı olarak değişen dereceleri vardır.

Özellikle bizim toplumumuzdaki çocuk yetiştirme pratiklerinin, şiddet ve ana-baba otoritesinin kötüye kullanılması ekseninde şekillendiği göz önüne alındığında en çok sorun yaşanan toplumlardan biri olmamız pek de şaşırtıcı sayılmaz.

Güç takıntısı olan yöneticiler ve otorite alerjisi olan vatandaşlar yetiştirmeye son vermek için 'insan' yetiştirmesini bir an önce öğrenmemiz gereklidir.

Her kuşağın çocukluğunda gördüğü kötü davranış kendi çocuklarını aktarması ve böylece aynı hastalıklı yapıyı sürdürmesi kültürün devamı değildir. İnanın bana; bir sosyolog olarak söylüyorum bunu !

bir tör vardı ama ...) bi sahip çıkmadın yavru-
lara be' neyse; 1,2,3,4... ho alo birdirbir
oyunanlar gelin bakim. 12,13,14... kredi
kartına mı yüklensem yahu. Hazır iyileşme
dalgası var. Merkez Bankası yine faizde
indirim yapmış. Oğlum madem indirecen niye
yükseltiyon. Tükürdüğünü yalama. (oh oh oh
oh ağlamaya... dem dem dem dem)
82,83,84... şu koyunları kırpsam da yünlerini
mi satsam? Bakalım rabbulbeyti ne diyecek?
Ne diyordu? (2 yıl önce felankesin odasına
girerken önümde yürümüştün. Sen adam
olmazsın...) Şu adamlık mührünü rabbul-
beyti'den çalıp 5 milyona adamlık kağıdı
düzenlesem. Acayip para vururum vallahi.
Bi de kampanya düzdük mü? Gelsin paralar.
Editöre de bi iş verimiz. Ne bileyim adamlığın
ilk şartlarından modernizmi falan anlatır.
Oradan da modernizmin postuna geçer. (bir
konferansta bilgiç bir edayla ağzını yüzünün
en gerisine çekip 'acaba postmodernizm mod-
ernizmin postu mudur?' Diye sormuştu da ne
diyor lan bu lavuk diye herkes uykusundan
şöyle bir uyanıp da ona bakmıştı.) yok yok
olmaz ondan sonra mühürlenmiş herkesi
ümmetin buluştuğu noktaya toplar da kaos
oluşur. Kriz çıkar. dalgalı kur manyar. Ha bu
Büditör olabilir. (ayıptır söylemesi kendisi
haftanın beş günü 8-15 arası dairede adamlık
rolü yapar. (15'ten sonra genelde bilmem ne
işim var diye kaytıyor kerata. Sırf rahat kay-
tarabilmek için 4 yıl sosyoloji okudu da şimdi
sosyologum diye ortalıkta dönenip duruyor.)
Ulan Büditör seni de katib yaparım. Adam
başına 500'de senin. 112,113... ama şu koyun-
lara mukayyet ol da şurda rahat kafayla bi
hesap yapalım: önce ofiste güzel bi yer tut-
mak lazım. (tercihen sanat sokağında.) 250
milyon kiraya adamdan üstüne evde kalmış
kızını bile alırsın. Neyse, güzel bi sekreter
350+prim+sigortaya fit olur zannımca. (tabi
ki prim diye bir şey işin palavrası. Sigortalı iş
bulsam Adamlığı Mühürleme Müdürlüğü'nü
bırakır ben girerim.) sekreterliği 4. Kattaki
esmer bozması sarışına teklif edeyim iyisi.
Habur kapandı. Maliyede rüşvet işi durağan.

Kocası önce mırın kırın eder ama 2. Kat sağ
çaprazdaki kadının yeni gözyaşı spreyiyle iş
tamam. (bir de sprej masrafı iyi mi?) 'aldır-
ma 128 her çocuğun gönlünde kendisinde
daha büyük bir çocuk yatar.' Ece Ayhan her-
halde 'meçhul öğrenci anıtı'nda' böyle diyor-
du. (şimdi kalkıp bakmam) neyse 129,130,
ulan Büditörüm bak gene dağılmış hayvan-
lar. Öğle yemekleri, elektrik, su, Büditör'e de
adam başına 500 kağıt, mürekkep parası vs.
vs. 1.5 milyar net masraf gidiyor. 164, ne
günlerdi be. 164, 'mevcut' dedim mi yeni
gelen hocanın başı aynen havada, kaşlar
çatılmış: 'kim bakim o' benim hocam biraz
egosantrik (bu kelimeyi yeni öğrendim,
buraya oldu mu? bilmiyorum) bir lava olsun
diye yani. 'Adın ne' Abdulali hocam...net 10
milyar da büro malzemesine gider. Tabela,
reklam... reklam metni de şöyle olur:
Adamlığı Mühürleme Müdürlüğü'nden dev
kampanya. Bize gelin adamlığınızı itinayla
mühürleyelim. 5 kişiyi adam etmeye bir adam
etme bedava (garibim millet bu lafi duyun-
ca.... neyse bu benzetmeyi yapmayayım.)
Neticesinde biz modernleşen bir
toplumuz.178,179... NOT: KREDİ KARTI
TOST MAKİNESİ VARDIR. AİLE
YERİMİZ MEVCUTTUR.

Şuna bak ya. Olum öyle atlanır mı? Geç
bakim hade yeniden. Mühürdar Büdi nereye
götürüyon lan o aslan yavrusunu? 200,201...
'yav Hakan kardeş şurda iş kurduk. Paramı
verecez. Kılanma hemen. İstersen koyun
vereyim ama önce saymam gerek. Tamam
Hakancan kardeş paramı bizim kıtmirle gön-
deririm. Bi çay içseydik abi be. Tamam
tamam 15'inde paramı şeyinde yani cebinde
bil. Lan Büdi niye soktun bu herifi yine ağıla.
Bak şu kuyruğu küçükten itibaren 234. Ben
şurda biraz kestireyim. Saymaya devam et.
Tamam olum sayım işi bitti mi hepsini
götürebilirsin. Ama aslanın yavrularına
dokunmak yok ha. Onlar sendikalı....

TABIER

LAHMACUN - PIDE SALONU

Nişan, Düğün ve Özel Günlerde
Sipariş Kabul Edilir.

Evlere, İşyerlerine
Servis Yapılır.

Ramazan Tabier

Tlf: 0 412 229 28 30 - 229 28 17

Lise Cad. İhsanbey Ap. altı No:4
DİYARBAKIR

David Guttenfelder / AP

Photo © Peter Turnley / Corbis

Photo © Peter Turnley / Corbis

Photo © Peter Turnley / Corbis

